

TEESID / ABSTRACTS

21. rakenduslingvistika konverents

18.–19. aprill 2024, Tallinn

**KEELTE MITMEKESISUS JA
KEELE VARIEERUMINE**

EAAL 21th Annual Conference

April 18-19, 2024, Tallinn, Estonia

**EXPLORING LANGUAGE
DIVERSITY AND
VARIATION**

Sisukord

Plenaarettekanded / Plenarys	5
Enhancing National Corpus Infrastructure with Multidimensional Model of Register Variation	5
Václav Cvrček (Institute of the Czech National Corpus, Charles University, Czech Republic)	
Current trends in language assessment supporting learning and teaching: combining the diagnostic and dynamic assessment frameworks	6
Ari Huhta (Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä, Finland)	
Varieerumine keeles – kas märk muutumisest või hoopis püsimisest?	6
Liina Lindström (Tartu Ülikool, Eesti)	
Constructions, ConstructiCons and Constructicography	7
Benjamin Lyngfelt (University of Gothenburg, Sweden)	
Suulised ettekanded	9
Eesti keele õpetajate hoiakud õpilaste keelevigadesse ja erinevate keelealaste abivahendite kasutamisse	9
Kristel Algvere (Tartu Ülikool, Eesti)	
Žanriõpetuse rakendamine jutustava ja arutleva teksti kirjutamisel.....	9
Merilin Aruvee ¹ , Katarin Leppik ¹ , Joosep Susi ¹ , Janika Vaht ² (¹ Tallinna Ülikool, Eesti. ² Peetri kool, Eesti)	
Eesti keele teise keelena omandamist toetavad tegevused I kooliastme tundides	10
Kristiina Bernhardt (Tallinna Ülikool, Eesti)	
Kuidas menetella <i>köstert</i> , <i>keisert</i> , <i>köönardit</i> ? Johannes Aaviku vaateid ametinimetustele ja sotsiaalsetele rollidele	11
Madis Jürviste, Tiina Paet (Eesti Keele Instituut, Eesti)	
Veebipõhise keeleõppe aktuaalsed probleemid ja tehnoloogiate, neuroteaduse saavutuste ning meetodite rakendamine Multikey Online Schooli näitel	13
Natalja Kitam ^{1,2,3} , Einar Kraut ¹ , Kadi-Ann Kraut ¹ (¹ Veloxmobile OÜ (Multikey Online School), Eesti. ² Edtech Eesti, Eesti. ³ Emakeeleselts, Eesti)	
Tartu vene dominantkeelega lastevanemate keelehoiakud eestikeelsele haridusele üleminekul	14
Birute Klaas-Lang, Kristiina Praakli, Diana Vender (Tartu Ülikool, Eesti)	
Eesti keele ühendkorpus 2023: uued (meta)andmed ja uued analüüsivõimalused	15
Kristina Koppel, Jelena Kallas, Madis Jürviste, Helen Kaljumäe (Eesti Keele Instituut, Eesti)	
Fonotoorilise süsteemikujunduse alused hääldusõppes	15
Einar Kraut (Emakeeleselts, Eesti. Veloxmobile OÜ (Multikey Online School), Eesti)	
<i>gi-/k</i> -liiteliste indefiniitpronoomenite käändevormide varieerumine suulises ja kirjalikus keeles.....	16
Annika Kängsepp (Tartu Ülikool, Eesti)	
Keeleportaali kasutajate varieeruvad hoiakud (õige)keele suhtes.....	17
Margit Langemets ¹ , Lydia Risberg ^{1,2} , Tiina Paet ¹ , Kristel Algvere ² (¹ Eesti Keele Instituut, Eesti. ² Tartu Ülikool, Eesti)	

Eesti keele grammatika omandamise uurimine digiõppemängu vahendusel tegusõna + kohasõna konstruktsiooni näitel kasutamisse	19
Kelly Lilles (Eesti Keele Instituut, Eesti)	
Keelte mitmekesisus muuseumitõlkes	20
Terje Loogus (Tartu Ülikool, Eesti)	
Euroopa parlamentide polariseeritus: parteide kõnede kvantitatiivne võrdlus	21
Mark Mets ¹ , Nikoletta Jablonczay ² , Risto Turunen ³ , David Bordon ⁴ , Katja Meden ⁵ , Ekaterina Glazacheva ⁶ , Bojan Evkoski ⁷ (¹ Tallinna Ülikool, Eesti. ² Viini Ülikool, Austria. ³ Tampere Ülikool, Soome. ⁴ Ljubljana Ülikool, Sloveenia. ⁵ Jožef Stefani Instituut, Sloveenia. ⁶ Helsinki Ülikool, Soome. ⁷ Kesk-Euroopa Ülikool, Austria)	
Pealkiri: kas vapustav ja intrigeeriv või neutraalne ja informatiivne?	22
Ilona Tragel ¹ , Marielin Kepp ¹ , Laura Kiik ¹ , Liisa-Maria Komissarov ² , Eleriin Miilman ¹ , Nele Novak ¹ , Reena Roos ¹ , Marri-Mariska Tammepõld ^{1,3} , Nele Karolin Teiva ¹ (¹ Tartu Ülikool, Eesti. ² Edinburghi Ülikool, Eesti. ³ Helsingi Ülikool, Finland)	
Võõrsõnade kuju varieerumine ja normimine: sissevaade ÕS 2025 koostamisse ja toimetamisse	23
Tiina Paet (Eesti Keele Instituut, Eesti)	
<i>Enamused ettekandjad jõudsid konverentsile: kvantori- ja nimisõnafraasi suhetest tänapäeva eesti keeles</i>	24
Maarja-Liisa Pilvik, Liina Lindström, Helen Plado, Carl Eric Simmul (Tartu Ülikool, Eesti)	
"Mulle oli isegi tsau võõras" ehk vene õppekeelega põhikoolist eestikeelsesesse gümnaasiumi	25
Kristiina Praakli (University of Tartu, Eesti)	
Kõne kvaliteedi ja väljenduslikkuse säilitamise võimalikkus mängutõlkes piiratud vahendite korral: kõnesünteesi puudujääkide väljaselgitamine võrdluses näitleja loetud kõnega	26
Kristjan Suluste (Eesti Keele Instituut, Eesti)	
Linking adverbials in Estonian school-leavers' National English Language Examination essays	27
Reeli Torn-Leesik, Liina Tammekänd (University of Tartu, Estonia)	
Avalike siltide keelekasutusest	29
Ilona Tragel (Tartu Ülikool, Eesti)	
Mitmekeelsuse töötuba / Workshop on Multilinguality	30
Discourse of Russian-language radio broadcasts of Estonia (on the example of Radio 4)	30
Inna Adamson (Tallinn University, Estonia)	
Multilingual practices and transliteration in Russian-speaking Facebook groups across the Baltic states	30
Kapitolina Fedorova, Natalia Tšaikina (Tallinn University, Estonia)	
Language switching through participants' perspective: language attitudes and language behaviour of a Ukrainian family in Finland	31
Olga Gerassimenko ¹ , Maria Frick ² , Yan Kapranov ³ , Anna Verschik ¹ (¹ Tallinn University, Estonia. ² University of Oulu, Finland. ³ Kyiv National Linguistic University, Ukraine)	
The Functions of Multilingual Abbreviations in Historical English, c'est discussing Latin, French, etc. in a long diachrony	32
Alpo Honkapohja (TÜHI, inglise keel ja kultuur, Estonia)	

Linguistic attitudes of Lithuanian and Chinese university students towards their mother tongue and English.....	33
Kristina Jakaitė-Bulbukienė (Vilnius University, Lithuania)	
New bilingualism: results of Estonian-Ukrainian narrative skills test	34
Andra Kütt-Leedis, Reili Argus, Anna Verschik (Tallinna Ülikool, Estonia)	
Eesti rahvusvähemuste mitmekeelsusest	35
Elvira Küün (Tartu Ülikool, Eesti)	
A Dynamic Network Approach to bilingual child data	35
Antje Quick ¹ , Stefan Hartmann ² , Nikolas Koch ³ , Paul Ibbotson ⁴ (1Leipzig University, Germany. 2University of Düsseldorf, Germany. 3LMU Munich, Germany. 4Open University, United Kingdom)	
Multilingualism in interaction: overview of a thesis in progress	36
Laura Talvineva (Uppsala University, Sweden)	
Exposure across languages and Estonian competence in Estonian-Norwegian bilingual children.....	37
Adele Vaks (University of Tartu, Estonia)	
KaLaKe: Developing and norming a set of language tests for bilingual children	38
Virve Vihman, Marika Padrik, Adele Vaks (University of Tartu, Estonia)	
Discovering the language: The Kazakh case.....	39
Aimar Ventsel (Tartu University, Estonia)	
<i>No lekked!</i> Machine translation gone wrong or normal bilingual speech?	39
Anna Verschik (Tallinn University, Estonia)	
Konstruktikonide töötuba / Workshop of Constructicons.....	41
Sõnavara ja konstruktsioonid noore keeleõppija kirjalikes töödes / Vocabulary and constructions in the written works of a young language learner	41
Reili Argus, Tiina Rütmaa (Tallinna Ülikool, Eesti)	
Towards building a preposition database for Croatian – a constructional perspective.....	42
Ivana Matas Ivanković ¹ , Daniela Katunar ² (1Institute for the Croatian Language, Croatia. 2Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia)	
The first vision of the Estonian constructicon	43
Geda Paulsen ^{1,2} , Heete Sahkai ¹ , Ene Vainik ¹ , Jelena Kallas ¹ , Kertu Saul ¹ , Arvi Tavast ¹ , Kristina Koppel ¹ , Katrin Tsepelina ¹ (1Eesti Keele Instituut, Estonia. 2Uppsala ülikool, Sweden)	
The case of the Estonian argument structure constructions containing infinitival arguments	44
Heete Sahkai ¹ , Kertu Saul ¹ , Raili Pool ^{1,2} , Jelena Kallas ¹ , Katrin Tsepelina ¹ , Ene Vainik ¹ , Geda Paulsen ¹ , Arvi Tavast ¹ , Kristina Koppel ¹ (1Institute of the Estonian Language, Estonia. 2University of Tartu, Estonia)	
We need everything: the “ultimate lexical resource” approach to build a constructicon	45
Bálint Sass (HUN-REN Hungarian Research Centre for Linguistics, Hungary)	
Using dictionary definitions to identify the semantic profile of an open slot in a construction	45
Ene Vainik, Heete Sahkai (Institute of the Estonian Language, Estonia)	

Plenaaretekanded / Plenarys

Enhancing National Corpus Infrastructure with Multidimensional Model of Register Variation

Václav Cvrček (Institute of the Czech National Corpus, Charles University, Czech Republic)

This presentation explores the role of multidimensional analysis (MDA) in enhancing the infrastructure of national corpora, specifically through the lens of the Czech National Corpus (CNC, www.korpus.cz). Devised by Douglas Biber (Biber, 1988, 1995; Biber & Conrad, 2009), MDA offers a corpus-based methodology for describing register variation, focusing on the systematic and pervasive co-occurrence of linguistic features (grammatical as well as lexical) across different texts.

The talk will present findings from (Cvrček et al., 2018; Cvrček, Laubeová, et al., 2020), which applied MDA to the CNC, demonstrating its utility in identifying major communication registers and dimensions of variation. The implications of these findings are multifaceted: not only do they contribute to the enhancement of corpus infrastructure by introducing a new level of metadata (such as text positioning on specific dimensions or prevailing register of texts), but they also inform broader linguistic research

The presentation will explore how MDA aids in understanding language variability and establishing criteria for corpus representativeness. This includes, among other things, a comparative analysis of traditional, carefully designed corpora and opportunistic web-crawled corpora (Cvrček, Komrsková, et al., 2020). The application of MDA extends beyond corpus construction; it is instrumental in related research areas, including analysis of specific genres (e.g., parliamentary speeches), the evolution of text types (such as journalistic texts and fiction) over time, and the examination of elicited texts (e.g. in psycholinguistics).

References

- Biber, D. (1988). *Variation Across Speech and Writing*. Cambridge University Press.
- Biber, D. (1995). *Dimensions of Register Variation: A Cross-Linguistic Comparison*. Cambridge University Press.
- Biber, D., & Conrad, S. (2009). *Register, Genre, and Style*. Cambridge University Press.
- Cvrček, V., Komrsková, Z., Lukeš, D., Poukarová, P., Řehořková, A., & Zasina, A. J. (2018). From extra- to intratextual characteristics: Charting the space of variation in Czech through MDA. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*. <https://doi.org/10.1515/cllt-2018-0020>.
- Cvrček, V., Komrsková, Z., Lukeš, D., Poukarová, P., Řehořková, A., Zasina, A. J., & Benko, V. (2020). Comparing web-crawled and traditional corpora. *Language Resources and Evaluation*, 54, 713–745. <https://doi.org/10.1007/s10579-020-09487-4>.
- Cvrček, V., Laubeová, Z., Lukeš, D., Poukarová, P., Řehořková, A., & Zasina, A. J. (2020). *Registry v češtině*. Nakladatelství Lidové noviny.

Current trends in language assessment supporting learning and teaching: combining the diagnostic and dynamic assessment frameworks

Ari Huhta (Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä, Finland)

The presentation reports on an innovative approach to second and foreign language (L2) assessment that combines diagnostic and dynamic assessment in order to support L2 learning and teaching. The approaches emerged from two rarely intersecting areas of research. Diagnostic assessment of L2 builds upon second language acquisition and language testing research to define language constructs in order to find out about learners' strengths and particularly weaknesses. Serious interest in diagnostic L2 assessment started in the late 1990s with the design of DIALANG, a multilingual diagnostic assessment and feedback system (Alderson 2005). Despite the more recent developments that call for the importance of ensuring that diagnostic assessment and feedback lead to meaningful action that addresses the identified weaknesses in learner performance (e.g. Alderson et al. 2015; Huhta et al. 2024), the integration of diagnostic assessment with subsequent pedagogical action is still considered an underdeveloped aspect of this approach to assessment.

Dynamic assessment is rooted in Sociocultural Theory and based on the work of Vygotsky (e.g. 1978) in the early decades of the 20th century and aims to identify not only learner abilities that have fully developed but also those in the process of maturing. In dynamic assessment, whenever the learner encounters problems during the assessment, the assessor (mediator) intervenes and guides the learner with gradually more explicit and detailed hints. The intention is to find out not only what the learner can do independently but also what they can do with assistance (e.g. Poehner 2008; Poehner & Lantolf 2014).

Dynamic assessment can address the main weakness of diagnostic assessment, namely, how to connect assessment with action. For its part, dynamic assessment is not particularly strong in defining assessed constructs, which, however, is the strength of diagnostic L2 assessment. Thus, the two approaches complement each other in a very significant way.

The combination of diagnostic and dynamic assessment is currently investigated in the DD-LANG research project in Finland. The project focuses on supporting upper secondary school students' English reading and writing development through online (computerised) and classroom activities that implement dynamic assessment-based mediation and AI-generated online tasks. The presentation will use the project as a source of information in order to illustrate both the conceptual and practical aspects of the combined diagnostic-dynamic assessment approach. Of particular interest is the implementation of mediation in computerised L2 reading comprehension tasks, which has rarely been investigated. Initial results of the research project will also be reported.

Varieerumine keeles – kas märk muutumisest või hoopis püsimisest?

Liina Lindström (Tartu Ülikool, Eesti)

Keele varieerumist on keeleteaduses pikalt uuritud seoses keele muutumisega ja sotsiolingvistika vaatepunktist. Alates W. Labovi klassikalistest uurimustest (nt Labov 1963; Labov 1972) on varieerumist nähtud kui keelemuutuse üht vaheastet: variant A asendub

tasapisi variandiga B ning vahepeal on periood, mil A ja B esinevad ühtaegu. Muutuse toimumist nähti ennekõike sotsiaalsetest teguritest sõltuvana.

Korpuslingvistika levikuga seoses on arusaamine varieerumisest oluliselt muutunud: suuremat tähelepanu on saanud morfosüntaktiline (konstruktsiooniline) varieerumine, selle olemus ja põhjused, mis sageli on seotud keele töötlemisega, mitte sotsiaalsete teguritega. Oluliselt kättesaadavamad on eri registrite tekstid ning sellega seoses on võimalik uurida situatiivset varieerumist ja registritevahelisi erinevusi. (Vt nt Biber 2015; Szmrecsanyi 2017; Szmrecsanyi 2019).)

Ettekandes arutlen näidete varal selle üle, kui püsiv või muutuv on grammatiline varieerumine eesti keeles ning kas sellega seostub keelemuutus või mitte. Lisaks arutlen selle üle, kuidas varieerumisse suhtuda – kas see on märk sellest, et keel pidevalt muutub, või on see hoopis märk keele püsimisest?

Viited

- Biber, Douglas. 2015. Corpus-Based and Corpus-Driven Analyses of Language Variation and Use. In Bernd Heine & Heiko Narrog (eds.), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199677078.013.0008>.
- Labov, William. 1963. The social motivation of a sound change. *Word* 19(3). 273–309.
- Labov, William. 1972. *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Szmrecsanyi, Benedikt. 2017. Variationist sociolinguistics and corpus-based variationist linguistics: overlap and cross-pollination potential. *Canadian Journal of Linguistics/Revue canadienne de linguistique* 62(4). 685–701. <https://doi.org/10.1017/cnj.2017.34>.
- Szmrecsanyi, Benedikt. 2019. Register in variationist linguistics. *Register Studies* 1(1). 76–99. <https://doi.org/10.1075/rs.18006.szm>.

Constructions, ConstructiCons and Constructicography

Benjamin Lyngfelt (University of Gothenburg, Sweden)

The constituting idea of Construction Grammar (CxG) is that language as a whole consists of a network of constructions: conventionalized pairings of form and meaning/function. Thus, any linguistic pattern may be described as a construction: words, syntactic structures, discourse patterns, or any combination thereof. By departing from the traditional sharp distinction between grammar and lexicon, CxG has the empirical benefit of straightforwardly capturing patterns that combine lexical and grammatical properties, such as [THE XER THE YER] and [WHAT'S X DOING Y?] (as in *What's this fly doing in my soup?*), which would be problematic borderline cases for traditional grammar+dictionary models. A methodological benefit is that CxG may apply the same basic approach to any kind of linguistic pattern, regardless of which parts of the language system are involved.

The network of constructions that presumably make up a language is called a (mental) constructiCon. As an applied counterpart to this theoretical notion, linguists have started developing reference constructiCons, i.e., collections of construction descriptions that serve as "dictionaries of grammatical constructions". There are now such constructiCons in development for half a dozen languages, with more or less advanced plans for a few more.

Some of these constructiCons are oriented towards language teaching, others focus on language technology; some are integrated with lexical resources and others are independent. There are also ongoing efforts towards connecting them for crosslinguistic application.

The practice of building (reference) constructiCons is called constructicography and may be characterized as a combination of construction grammar and lexicography, or perhaps as doing applied construction grammar under the conditions of lexicography. The task of developing a construction database and devising a user-friendly presentation format is similar in many ways to that of developing an online dictionary. On the other hand, the entries to be described are of a different kind, lacking obvious lexical headwords, and there is not yet an established practice for how to handle them.

My presentation will be a general introduction to the emerging field of constructicography and give an overview of the various approaches pursued by currently ongoing constructiCon projects, including the joint work towards multilingual constructicography.

Suulised ettekanded

Eesti keele õpetajate hoiakud õpilaste keelevigadesse ja erinevate keelealaste abivahendite kasutamisse

Kristel Algvere (Tartu Ülikool, Eesti)

Hoolimata sotsiolingvistide pingutustest, usuvad mõned inimesed ikka, et peaks olema üks ja õige viis, kuidas ennast väljendada, ning peavad keelelist varieeruvust pigem häirivaks asjaks, mida tuleks välja juurida, kui et tunnistada selle potentsiaalset väärtust (Davies 2000:122). Juba 1990ndatel on keeleteadlased kirjutanud, et Eesti haridussüsteem peaks loobuma ekslikust arusaamast, et eesti keele õpetamine tähendab üksnes kirjakeele reeglite omandamist (Hennoste 1999:93). Näiteks Skandinaavia põhikoolides on riigikeele õppeaine „Üldarusaamad keelest“, kus õpetajad ja õpilased arutlevad keele meta- ja makrotasandi, keeleliste hoiakute ja keeleomandamise teekonna üle (Siiner 2022:1628).

Aga millised on eesti keele õpetajate hoiakud eesti keele õpetamise? Et hoiakute ja arvamuste kohta rohkem teada saada, viisin 2023. aasta sügisest 2024. aasta kevadeni üle Eesti läbi poolstruktureeritud intervjuusid eesti keele õpetajatega. Küsimusi oli ligi 20, osa neist keskendusid õpetajate strateegiatele õpilaste töödes ette tulevate õigekeelsus-, stiili- ja struktuurivigade parandamisel. Samuti küsisin õpetajate hoiakuid erinevate keelealaste abivahendite kasutamisse, näiteks Õigekeelsussõnaraamatusse ja Sõnaveebi.

Oma ettekandes annan ülevaate õpetajate erinevatest hoiakutest nii õpilaste keelevigadesse, nende parandamisse kui ka erinevate keelealaste abivahendite kasutamisse. Intervjuusid analüüsisin kasutades kvalitatiivset meetodit ja veebipõhist programmi QCAMap.

Viited

- Davies, Winifred V. 2000. Language Awareness amongst Teachers in a Central German Dialect Area. *Language Awareness* Vol 9, No 3, 119–134.
- Hennoste, Tiit. 1999. Eesti keele arengud: totalitaariast polüloogiasse (“Muutuv keel”). *Keel ja Kirjandus* 2. 88–96.
- Mayring, Philipp & Fenzl, Thomas. 2022. QCAMap: a software for Qualitative Content Analysis. <https://www.qcamap.org/ui/en/home>
- Siiner, Maarja. 2022. Keeleärevus, keeleparanoia ja kaoseteooria. *Akadeemia* Vol 9, 1620–1634.

Žanriõpetuse rakendamine jutustava ja arutleva teksti kirjutamisel

Merilin Aruvee¹, Katarin Leppik¹, Joosep Susi¹, Janika Vaht² (¹Tallinna Ülikool, Eesti. ²Peetri kool, Eesti)

Tekstikeskne emakeeleõpetus (Kerge 2010) kui eesti keele ja kirjanduse ainekavade keskne põhimõte pole õpetuses ja õppekirjanduses veel piisavalt juurdunud ning vajab jätkuvalt metoodilist tuge (Aruvee 2023). Varasemate uuringute järgi sobib tekstikeskse käsitusviisi aluseks süsteemifunktsionaalsest keeleteooriast lähtuv Sydney koolkonna žanripedagoogika

(Rothery 1994), mille esimene katsetus Eestis (Aruvee 2021) osutas, et lähenemist oleks viljakas emakeeleõpetuse kontekstis arendada. Siinse jätku-uuringu eesmärk on proovida žanriõpetuse toetatud mudelit „Lugedes õppima“ (Rose, Martin 2012), et parandada õpilaste tekstiteadlikkust ja kirjutamisoskust. Peamiseks uurimisküsimuseks on, kuidas aitab „Lugedes õppima“ mudel toetada õpilaste tekstiloomet?

Viisime läbi kaks iseseisvat tegevusuuringut kahes Eesti koolis. Esimene grupp koosnes 6. klassi õpilastest (n=33) ja õpiti õudusjuttu, teises grupis olid gümnaasiumiõpilased (n=15) ning õpiti arutlevat kirjandit. Õpilastekste analüüsisime struktuurianalüüsi ja lingvistilise tekstianalüüsi meetodil. Mõlemal juhul joonistus välja žanrile omane ülesehitusmudel ja iseloomulikud keelevahendid: õpilaste kirjutatud õudusjuttudes anti mitmekülgsete lausetarinditega edasi pinget, võeti üle õudusjutule iseloomulikke poeetilisi võtteid, kirjandites kasutati arutlusele omaselt hinnangulisust ja neutraalses stiilis modaale. Ettekandes toome õpilasteksti varal näiteid, kuidas matkides ühte keeletasandit hakkasid õpilased matkima teisigi. Kokkuvõttes järeldame, et „Lugedes õppima“ sobib toetama tekstikeskset emakeeleõpetust.

Võtmesõnad: žanriõpetus, süsteemifunktsionaalne keeleteooria, tekstianalüüs,

Tegevusuuring

Viited

- Aruvee, Merilin 2023. Tekstikeskne aine- ja keeleõpetus: Teoreetiline raamistik ja praktilised soovitusel. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Aruvee, Merilin 2021. Žanriõpetus kui ainekirjaoskuse tugi: esimene katseuuring. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 17, 5–27.
- Kerge, Krista 2010. Tekstikeskne keeleõpetus põhikoolis. – Põhikooli valdkonnaraamat „Eesti keel ja kirjandus“. Koost Mari Kadakas. Riiklik Eksami- ja kvalifikatsioonikeskus.
- Rothery, Joan 1994. Exploring Literacy in School English. – Write it Right Resources for Literacy and Learning. Sydney: Metropolitan East Disadvantaged Schools Program.
- Rose, David; Martin, James R. 2012. Learning to write, reading to learn: Genre, knowledge and pedagogy in the Sydney School. London: Equinox.

Eesti keele teise keelena omandamist toetavad tegevused I kooliastme tundides

Kristiina Bernhardt (Tallinna Ülikool, Eesti)

Üleminekul eestikeelsele õppele alates 2024. a sügisest on oluline mõista, kuidas käib eesti keele ja eesti keeles õpetamine I kooliastmes, mida üleminek puudutab enim. Seda, mida eesti keele kui teise keele ja eestikeelses tunnis tehakse, on uurinud üksikud magistritööd, mis keskenduvad tegevusuuringu käigus mõnele õpetamise aspektile, meetodile või osaoskusele. Viimane suurem sissevaade keeletundidesse tehti pärast vene õppekeelele gümnaasiumi üleminekut 60% ulatuses eestikeelsele õppele (Metslang *et al.* 2013). Gümnaasiumiklassides tehtud uuring näitas, et eesti keele kui teise keele tundides kasutati vähe kommunikatiivse keeleõpetuse võtteid ning sõnavara ja grammatikaõpetus ei toetanud osaoskuste tasakaalus arengut, rakendatud aktiivõppevõtted ei olnud eesmärgipärased (Metslang *et al.* 2013, 131–132).

Ettekande aluseks on kaks uuringut: 2023. aastal tehtud uuringu (Bernhardt, Meristo 2023) eesmärk oli saada esmane ülevaade I kooliastme eesti keele kui teise keele ja eestikeelsetest või kakskeelsetest ainetundidest. 34 esimese kooliastme õpetajat dokumenteerisid enda tunde. Tunnikirjeldustest kogutud andmetest selgub, et eesti keele kui teise keele tundides kasutavad õpetajad küll mitmesuguseid meetodeid, kuid aktiivõppe võtteid ning kommunikatiivse keeleõpetuse põhimõtteid alati ei rakendata ning prevaleerib õpetaja juhitud frontaaltöö. Ainetundide tegevused on ainespetsiifilised. Mõnel juhul pööratakse eraldi tähelepanu ainealasele sõnavarale, kuid ainekeele tervikuna ei tegeleta. Teise uuringu käigus koguti 2023. aasta sügisel 17-lt 3. klassi õpetajalt tundide videosalvestusi ning uuriti lähemalt, milliste tegevustega toetab õpetaja keeleomandamist.

Analüüs näitas üldjoontes sarnaseid tulemusi: eesti keele tundides sõltuvad tegevused sellest, kas eesti keelt õpitakse esimese või teise keele õppekava järgi. Tundides loetakse palju ja tehakse frontaalses vormis arutelusid. ainetundides tegeldakse peamiselt sõnavara ja terminoloogiaga. Õppijat toetatakse sõnade selgitamise ja mõnel juhul tõlkimisega. Eneseväljendusel on õppijatele abiks lausemallid.

Õpetajad struktureerivad tunde ja tegelevad motivatsiooni, pikaajalise mälu ja metakognitsiooni toetamisega, ent tunnid on suures osas frontaalsed ja õppijate aktiivsus pole paljudel juhtudel piisaval määral ära kasutatud.

Ettekande eesmärk on esile tõsta materjalist leitud nn parimaid praktikaid – suhtluspädevuse saavutamist toetavaid tegevusi ning õpilaste keeleoskust arvesse võtvaid ja selle arengut toetavaid tegevusi, mis kombineerituna muude riikide kogemuse ja mujal kasutatavate meetoditega võimaldaks sekkumisuuringutega parandada eesti keele õpet ja eestikeelset aineõpet.

Ettekande aluseks olnud uuringud põhinevad Haridus- ja Teadusministeeriumi rahastatud projekti “Professionaalne eestikeelne õpetaja” seireuuringutel „Õppetegevus mitmekeelses klassis.“ (2022) ja “Projektiõpetajate tunnitegevuste, tööga seotud probleemide ja kasutatavate õppematerjalide ülevaade” (2023).

Viited

- Bernhardt, Kristiina; Meristo, Merylyn 2023. Eesti keele omandamist toetavad tunnitegevused I kooliastme mitmekeelses klassis. *Philologia Estonica Tallinnensis* 8, 178–200.
- Metslang, Helena; Kibar, Triin; Kitsnik, Mare; Koržel, Jevgenia; Krall, Ingrid; Zabrodskaja, Anastassja 2013. Kakskeelne õpe vene õppekeele koolis. Uuringu lõpparuanne. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Kuidas menetella kõstert, keisert, kõõnardit? Johannes Aaviku vaateid ametinimetustele ja sotsiaalsetele rollidele

Madis Jürviste, Tiina Paet (Eesti Keele Instituut, Eesti)

Eesti sõnavara mitmekesisust ja varieerumist ametinimetuste ja sotsiaalsete rollide vallas on suuresti mõjutanud Johannes Aavik, kelle tähtsust eesti keele kujunemises ja kujundamises ei saa alahinnata. Tema ettepanekute edukus – 62 Aaviku enda hinnangul kõige olulisemast

uuendusest on 50% ehk 31 võetud standardkeelde (Chalvin 2023: 171) – tuleneb mitmest asjaolust, ennekõike keeleuuenduse süstemaatilisusest. Kuidas käsitles Aavik ametinimetusi, mille jälgi võime leida juba 17. ja 18. sajandi eesti sõnaraamatutest? Milliseid seisukohti väljendas ta tuletusliidete suhtes, mille abil ta eesti keelt rikastas?

Ettekandes vaatleme Aaviku tähelepanekuid vanade ametinimetuste kohta. Need hõlmavad ühelt poolt päris vana kihistust (keiser, köster, pagar, õpetaja, puusepp, rätsep), aga ka sellega seonduvat osa sõnavarast, mille jälgi on Aavik leidnud pigem murdekeelest ja mis ei pruukinud varastes sõnastikes kajastuda, nt vana mõiste nõid mitmesugused tähistajad ja nende kitsamad tähendused. Esiteks taotles ta sõnade tähenduste eristamist (õpetaja, kirikuõpetaja, kooliõpetaja), teiseks väljendas seisukohti vormimoodustuse kohta: teatud kontekstides sobisid tema hinnangul ka köstert ja keisert normingukohaste vormide köstrit ja keisrit asemel. Samal ajal pidas ta vajalikuks oma uute sõnade sõnastikus (Aavik 1921) juurutada käibiva sõna pagar kõrval ka sõna leibur (vrd soome leipuri), märksõnaartiklis leibuma 'leiba küpsetama' (vrd soome leipoa).

Teiseks käsitleme ametite ja sotsiaalsete rollidega seotud sõnu, mille Aavik tõi keelde kas tuletamise, (murretest ja võõrkeeltest) laenamise või kunstliku loome teel: nt näkal 'kiviraiuja', kujur, lorask 'lobiseja, tühine inimene', loobur 'usust taganeja', lööper 'kiirjooksja', põgur 'põgeneja', põnderjas 'lühike jäme (laps)'. Need näited ilmestavad keele rikastamist ühelt poolt sõnavara (sõna kujur propageeris juba Ants Laikmaa), teisalt aga sõnamoodustuse tasandil: nt liidete ur- ja er- (põgur, loobur, lööper), jas- (haldjas, tuhkjas) ja hinnangut kandva omadussõnaliite -ard (kõönard 'laisk, viivitaja, kes tööga edesi ei saa'; lipard 'kergats isik') abil. Lisaks käsitles ta tar- ja nna-lõpulisi naissoovorme (tar-lõpuliste ümber "heljub teatav snooblik kõrvalmaik").

Johannes Aaviku keeleuuenduse üks põhieesmärke oli keelt estetiseerida, ilusamaks muuta, aga ka rikastada. Ja rikkamaks sai eesti keel tänu tema ettepanekutele päris kindlasti.

Kirjandus

Aavik, Johannes 1921. Uute sõnade ja vähem tuntud sõnade sõnastik. Tallinn: A. Keisermann.

Aavik, Johannes 1936. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti.

Chalvin, Antoine 2023. Johannes Aavik ja eesti keeleuuendus. Tik Heete Sahkai. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

Jürviste, Madis 2023. Ametinimetustest ja sotsiaalsetest rollidest eesti varase leksikograafia põhjal. – Keel ja Kirjandus, nr 11, lk 1104–1122.

Jürviste, Madis (ilmumas). Présences et absences des sorciers dans les dictionnaires estoniens des 17ème et 18ème siècles. – Études finno-ougriennes. Pariis: L'Harmattan.

Veebipõhise keeleõppe aktuaalsed probleemid ja tehnoloogiate, neuroteaduse saavutuste ning meetodite rakendamine Multikey Online Schooli näitel

Natalja Kitam^{1,2,3}, Einar Kraut¹, Kadi-Ann Kraut¹ (¹Veloxmobile OÜ (Multikey Online School), Eesti. ²Edtech Eesti, Eesti. ³Emakeeleselts, Eesti)

Autor:

Natalja Kitam - Multikey (Veloxmobile OÜ) asutaja, haridustehnoloogia edendaja. Omab magistrikraadi psühholoogias ning on läbinud neurolingvistika-, psühholingvistika- ning neuropsühholoogia-alase täiendõppe.

Sissejuhatus:

Käesolev ettekanne keskendub Multikey Online Schooli kogemusele tuginedes eesti keele veebipõhise õpetamise aktuaalsete probleemide võimalikele lahendustele rakendades tehnoloogiat, neuroteaduse arenguid ja uuenduslikke meetodeid. Käsitletakse programmi, mis pakub mitmete võimalustega metoodikaid ja õppematerjale, sealhulgas spetsiaalseid õppeprogramme nii vene- kui ka eestikeelsetele õpetajatele, toetamaks koolide üleminekut eestikeelsele õppele.

Metoodika:

Tutvustatakse Multikey poolt välja töötatud foneetika õpetamise programmi - FONS, mille on välja töötanud Einar Kraut ja Natalja Kitam. See programm tugineb kuulamisoskuse ja häälduse parandamisele. Lisaks käsitletakse psühholoogilise toe programme, keelekeskkonda sukeldumise võimalusi ja spetsiaalseid materjale, mis toetavad grammatika automaatiseerimist ning keele ja aine integreeritud õpetamist, pakkudes samal ajal põhjalikumalt tutvumist Eesti kultuuri ja kunstiga.

Probleemid:

Analüüsitakse peamisi väljakutseid, millega täiskasvanud õppijad keeleõppes kokku puutuvad, sealhulgas kuulamis- ja kõneaparaadi paindlikkuse probleeme, õpioskuste arendamist, keelekeskkonna survet ja psühholoogilisi barjääre. Samuti arutletakse veebipõhise õppe paradigma üle, kus õpetaja roll ja õppija kaasatus vajavad uusi lähenemisviise.

LAK-õpe Eestis:

Käsitletakse LAK-õppe (CLIL) hetkeseisu Eestis, märkides, et praegune lähenemine on liialt piiratud ega pruugi efektiivselt toetada eestikeelsele õppele üleminekut. Tõstetakse esile vajadust kvaliteetsete, spetsiaalselt välja töötatud õppematerjalide järele, mis võimaldaksid õpetajatel aidata õppijatel edukamalt keelt omandada.

Järeldus:

Edukas keeleõpe veebis nõuab uuenduslikke lähenemisi, mis ühendavad endas tehnoloogia, teaduse saavutused ja pedagoogilised innovatsioonid. Ettekandes välja toodud kogemusi näitab ilmekalt, kuidas integratiivne lähenemine võib toetada keeleõpet, pakkudes samal ajal lahendusi traditsioonilise õppekeskkonna ees seisvatele probleemidele.

Tartu vene dominantkeelega lastevanemate keelehoiakud eestikeelsele haridusele üleminekul

Birute Klaas-Lang, Kristiina Praakli, Diana Vender (Tartu Ülikool, Eesti)

Autorid on Tartu linnavalitsusega koostöös toetanud 2022.a sügisest Tartu venekeelseid haridusasutusi eestikeelsele õppele ülemineku ettevalmistuses (Klaas-Lang jt 2023). Viisime 2023.a jooksul läbi kvalitatiivse uuringu viies Tartu eestikeelsele õppele üle minevas haridusasutuses, mille jooksul kaardistasime lastevanemate probleeme ja hirme selles protsessis, aga ühtlasi otsisime koos vanematega neile probleemidele lahendusi. Meie eesmärk oli ühtlasi luua positiivne foon eestikeelsele õppele üleminekuks ja kasvatada vanemate keeleteadlikkust. Igas haridusasutuses viisime läbi kaks aruteluõhtut, milles osales kokku üle 300 vanema.

Uuringu teoreetiline raamistik toetub rahvalingvistika kontseptsioonile ja vanemate keelehoiakute mõjule lapse suhtumises õpitava keele väärtuslikkusesse. Rahvalingvistikal on oluline roll tugevalt juurdunud uskumuste ja veendumuste, ka ühe või teise keele kohta käivate müütide mõistmisel. Taolised uskumused võivad olla ka takistuseks ratsionaalsete valikute tegemisel, sh hariduses (Pasquale 2011). Kui vanema suhtumine keelde ja keele väärtusesse on positiivne, siis ka lapse hoiak selle keele suhtes on pigem positiivne (Getie 2020).

Uuringu tulemused näitavad, et suur osa Tartu vene dominantkeelega vanematest peab oluliseks eesti- ja venekeelsete õpilaste edaspidist hariduse omandamist kõigile ühises kooliruumis ja eesti keeles. Siiski on vanemate arvates üleminekul palju väljakutseid, millega tuleks tegeleda. Reformi eesmärgid on vanemate arvates ebaselged ja ajakava liige kiire. Kõige rohkem teeb vanematele muret hariduse kvaliteedi võimalik langus eesti keelt, ainesisu ja pedagoogilisi pädevusi valdavate õpetajate puuduse tõttu; laste koormuse kasv ja stress mitteemakeelses õppes; sobivate õppematerjalide puudumine; vanemate suutmatust last eesti keele vähese oskuse tõttu kodutöodes aidata; laste kaugenemine omakultuurist; eesti keeles õppimiseks vajaliku motivatsiooni vähesus.

Märksõnad: üleminek eestikeelsele õppele, kaasav keelepoliitika, Tartu venekeelsed haridusasutused, lastevanemate keelehoiakud

Viited

- Getie, A. S. (2020). Factors affecting the attitudes of students towards learning English as a foreign language, *Cogent Education*, 7:1, 1738184, DOI: 10.1080/2331186X.2020.1738184.
- Klaas-Lang, B.; Praakli, K.; Vender, D. (2023). Üleminek eestikeelsele õppele. Vene dominantkeelega Tartu lastevanemate hoiakute uurimisest. *Philologia Estonica Tallinnensis* 8. Keel ja keeled. Õppimine ja õpetamine.. (71–94). Tallinn : Tallinna Ülikooli Kirjastus. DOI: [10.22601/PET.2023.08.03](https://doi.org/10.22601/PET.2023.08.03).
- Pasquale, M. (2011). Folk beliefs about second language learning and teaching. *Applied Folk Linguistics*, 24, 88–99. DOI:10.1075/aila.24.07pas.

Eesti keele ühendkorpus 2023: uued (meta)andmed ja uued analüüsivõimalused

Kristina Koppel, Jelena Kallas, Madis Jürviste, Helen Kaljumäe (Eesti Keele Instituut, Eesti)

Eesti keele ühendkorpuste sari (Koppel, Kallas 2022) on kaasaegseim, mahukaim ja žanriliselt mitmekesiseim eestikeelsete digitekstide kogu, mis on valminud Eesti Keele Instituudi ja tarkvarafirma Lexical Computing Ltd. koostöös. 2024. aasta alguses sai avalikuks uus eesti keele ühendkorpus 2023, mis on sarjas juba viies ja mis sisaldab 3,8 miljardit tekstisõna. Ühendkorpus, nagu selle nimigi ütleb, ühendab endas 13 allkorpust: veebikorpusi 2013, 2017, 2019, 2021 ja 2023; uudisvooge 2014–2023; eestikeelset Vikipeediat 2023; Vikipeedia arutelusid 2017; eesti keele koondkorpust ja tasakaalus korpust; akadeemilisi tekste, kaasaegset ilukirjandust 2000–2023 ja vana ilukirjandust 1864–1945. Oma ettekandes teeme ülevaate allkorpustest, keskendudes rohkem ilukirjandusele, mida võrreldes eelmise versiooniga on neli korda rohkem. Eraldi käsitleme veebikorpuste lähtetekstide klassifitseerimist žanrideks (*genre*) ja teemadeks (*topic*). Kokku on ühendkorpuses 8 žanri ja 21 teemat.

Ettekande teises osas tutvustame korpusandmete uusi analüüsivõimalusi korpuspäringusüsteemi Sketch Engine (Kilgarriff jt 2004, 2014) näitel. Ühendkorpuse 2023 tulekuga lisandusid Sketch Engine'isse uued funktsioonid: ajajoon (*Timeline*) ja sõnatähenduste automaatne tuvastus (*Word sense induction*) (Herman jt 2019). Ajajoon näitab sõna sageduse distributsiooni diakroonilise atribuudi (ajamärgise) järgi, võimaldades analüüsida lemma sagedusjaotust läbi ajamärgistatud tekstide (aastatest 2014–2023). Sõnatähenduste automaatne tuvastus kasutab tähenduste tuvastamiseks sõnavisandeid, rühmitades neis esilduvad kollokatsioonid vastavatesse tähendusgruppidesse. Kollokatsioonide juures on võimalik näha ka seda, mis allkorpustes ja mis tüüpi tekstides (žanr, teema) teatud kollokatsioonid kõige sagedamini esinevad.

Viited

- Herman, Ondřej, Miloš Jakubíček, Vojtěch Kovář, Pavel Rychlý. 2019. Word Sense Induction Using Word Sketches. – Proceedings of the 7th International Conference on Statistical Language and Speech Processing, lk 83–91.
- Kilgarriff, Adam, Pavel Rychlý, Pavel Smr, David Tugwell 2004. The Sketch Engine. – Geoffrey Williams, Sandra Vessier (Eds), Proceedings of the XI EURALEX International Congress. Lorient, France: Université de Bretagne Sud, 105–115.
- Kilgarriff, Adam, Vít Baisa, Jan Bušta, Miloš Jakubíček, Vojtěch Kovář, Jan Michelfeit, Pavel Rychlý, Vít Suchomel 2014. The Sketch Engine: ten years on. – Lexicography, 1(1), 7–36.
- Koppel, Kristina; Kallas, Jelena (2022). Eesti keele ühendkorpuste sari 2013–2021: mahukaim eestikeelsete digitekstide kogu. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 18, 207–228. DOI: 10.5128/ERYa18.12.

Fonomotoorilise süsteemikujunduse alused hääldusõppes

Einar Kraut (Emakeeleselts, Eesti. Veloxmobile OÜ (Multikey Online School), Eesti)

Ettekande fookuses on häälduslik diversiteet – selle fonoloogilised alused ning asjakohased järeldused keeleõppe jaoks.

Dünaamilis-motoorilised võtted, millega aju tagab keelises märgiloomes osaleva lihaskonna ladusa koostöö, lahknevad eri keeltes põhjanevalt. Kontrastiiv-dünaamiline hääldusõpe rajaneb nende lahknevuste süsteemsel olemusel (konkreetse keele hääldusmootorika kui ainulaadne füüsikalisküberneetiline süsteem!). Eesmärk on juhatada õppija otse sihtkeele liigutussüsteemi kesksete pidepunktide juurde – taustkeelepõhist häälikutaju ja sellel rajanevat eksitavat mimikrit otsustavalt vältides. Probleemid sel puhul on: 1) kuidas need pidepunktid leida; 2) milliste võtetega neutraliseerida taustkeelele kinnistunud tajumotoorsete automatismide pisimgi osalus treeningu algjärgus; 3) motivatsiooni hoidmine viimistlusfaasis (drillharjutused, kuulamiskeskond, aktiivne kõnepraktika).

Mida teravamalt taust- ja sihtkeel oma dünaamikas lahknevad, seda hõlpsamini laseb fonoloogiliste integraaltunnuste võrdlus kummaski keeles välja tuua invariantseid fonožestid – foneemide selgeks eristamiseks kohastunud liigutustehnilised alusvõtted. (Ilmeka näitena toon vene ja eesti fonožestide võrdluse, kuid viidata saab ka muude keelte näidetele.) Õpikava toimivuse huvides on, et kummagi keele žestides avaneks võimalikult aredalt, mootorilisdünaamilist switchingut kindlalt välistades “sarnaste” või “lähedaste” hääldusnähtuste erinev dünaamilis-motooriline ehitus. Samaaegne (sh oma häälduses kogetav) kuulamistreening on innustav tajukogemus, tähtis nii vahetu tagasisidena kui ka olulise toetajana edasises viimistlusfaasis. Viimase ülesandeks on omandatud üksikvõtete (žestid oma kõikvõimalikes rakendusvariantides) automatiseerimine ja tervikuks sulandamine optimaalse, sihtkeelele tüüpilise kehafüüsika raames.

Kõige laiemalt võib edukat hääldusõpet vaadelda kui kognitiivset vabastamist “fonoloogilisest soomusest” – aktsendihirmuga kaasnevast tõrjehoiakust (valvelolekust) võõra häälduse või selle eritunnuste suhtes (tahes-tahtmata kandub see võõristus kuigipalju kogu keelele ja ka kultuurile laiemalt!) Selle soomuse lahtivõtmine ja uute mootorikavõimaluste avamine mõjustab võimsa stiimulina kogu keeleõppeprotsessi tulemuslikkust. Uue süsteemi teadlikult vastandav ülesehitamine ei riku olemasolevat, vaid vastupidi, tõstab tajuulatusse ja väärtustab emakeelse häälduse omapärasused. Kõige tõhusam võit õppija jaoks on lisanev mootoriline mälu ruum, mille loob uuel tasandil sündiv, seni täiesti rakendamata närvisüsteemi võrgustik.

Siinsega haakub kolleeg Natalja Kitami teemakäsitlus “Veebipõhise keeleõppe aktuaalsed probleemid ja tehnoloogiate, neuroteaduse saavutuste ning meetodite rakendamine Multikey Online Schooli näitel”.

gi-/ki-liiteliste indefiniitpronoomenite käändevormide varieerumine suulises ja kirjalikus keeles

Annika Kängsepp (Tartu Ülikool, Eesti)

gi-/ki-liiteliste indefiniitpronoomenite *keegi*, *miski*, *kumbki* ja *ükski* käändevormide kasutuses esineb varieeruvust, mida on kirjakeeles (vt nt Rull 1917; Saareste 1923) ja murretes (vt Saareste 1955: 16) täheldatud juba üle saja aasta. Varieerumine väljendub *-gi/-ki* asukohas: lisaks kirjakeele normingu kohasele positsioonile käändelõpu järel (näide 1) võib *-gi/-ki* asetseda ka käändelõpu ees (näide 2), kahe käändelõpu vahel (näide 3) või käändelõpu ees ja järel (näide 4).

(1) *Kerge on kellelegi silti külge kleepida* [---] (ÜK 2021, perioodika)

- (2) *Diplom ei anna kellegile mõistust.* (ÜK 2021, foorumid)
- (3) *Mina ei anna mitte kellelegile raha.* (ÜK 2021, perioodika)
- (4) *Ma loodan, et sellest postitusest on vähemalt kellegilegi kasu.* (ÜK 2021, blogid)

Varem olen käändevormide varieerumise ulatust ja varieerumist mõjutavaid tegureid uurinud vaid kirjaliku keele põhjal. 2021. aasta eesti keele ühendkorpuse (Koppel, Kallas 2022) põhjal tehtud uuring varieeruvuse ulatuse kohta näitas, et kuigi korpusandmete põhjal on *-gi/-ki* asukoht kõigi nelja indefiniitpronoomeni puhul ootuspäraselt enim käändelõpu järel, on tegelikult keelekasutuses peaaegu iga seitsmes käändevorm ootuspärasest erinev. Samas uuringus tehtud analüüs varieerumist mõjutavate tegurite väljaselgitamiseks pronoomeni *keegi* 1800 käändevormi põhjal näitas, et vormide varieerumist seletab kõige paremini teksti žanr ja selle taustal toimetatuse mõju: kirjakeele normingule vastavaid vorme esines protsentuaalselt enim perioodikas, vähem blogides ja kõige vähem foorumites. Kuigi vaatlesin võimalike varieerumist mõjutavate teguritena ka pronoomeni asukohta, rõhumäärsõna olemasolu ja eitussõna *mitte* esinemist osalauses, võimaldaks suulise keele uurimine lausungi infostruktuuri ja prosoodiat vormikasutuse varieerumise seletamisel täpsemalt arvesse võtta.

Selles ettekandes annangi varieerumise analüüsi meetodeid kasutades ülevaate käändevormide varieerumise ulatusest ja varieerumist mõjutavatest teguritest suulises keeles ning võrdlen saadud tulemusi kirjaliku keele põhjal tehtud uuringuga. Suulise keele materjali kogusin Eesti Rahvusringhäälingu raadiosaadete korpusest (Lippus jt 2023a) ja Eesti taskuhäälingukorpusest (Lippus jt 2023b). Esialsed uurimistulemused näitavad, et ka suulises keeles on esindatud kõik neli eespool nimetatud vormimalli. Indefiniitpronoomenitest enim esineb varieerumist *miski* käändevormides ja vähim *ükski* käändevormides.

Kirjandus

- Koppel, Kristina; Kallas, Jelena 2022. Eesti keele ühendkorpus 2021. (Estonian National Corpus 2021.) Eesti Keeleressursside keskus. <https://doi.org/10.15155/3-00-0000-0000-0000-08E60L>
- Lippus, Pärtel; Alumäe, Tanel; Orasmaa, Siim; Tsepelina, Katrin; Lindström, Liina 2023a. Eesti Rahvusringhäälingu raadiosaadete korpus. <https://doi.org/10.23673/re-441>
- Lippus, Pärtel; Alumäe, Tanel; Orasmaa, Siim; Pilvik, Maarja-Liisa; Lindström, Liina 2023b. Eesti taskuhäälingukorpus. <https://doi.org/10.23673/re-445>
- Rull, Aado 1917. Kaaslõpp -gi ja ta kidurad kaimud. – Eesti Kirjandus, nr 2, lk 82–88.
- Saareste, Andrus 1923. Kellegile, mingit, kuskil. – Eesti Keel, nr 4, lk 116–117.
- Saareste, Andrus 1955. Petit atlas des parlars estoniens. Väike eesti murdeatlas. Uppsala: Almqvist & Wiksells.

Keeleportaali kasutajate varieeruvad hoiakud (õige)keele suhtes

Margit Langemets¹, Lydia Risberg^{1,2}, Tiina Paet¹, Kristel Algvere² (¹Eesti Keele Instituut, Eesti. ²Tartu Ülikool, Eesti)

2023. aastal korraldasime EKI keeleportaali Sõnaveeb kasutajauuringu, et paremini mõista erinevate kasutajarühmade vajadusi ja probleeme ning valmistada ette järgmise õigekeelsussõnaraamatu ilmumist (Langemets jt 2024). Uuring koosnes veebiküsitlusest, kus

oli 21 küsimust, sh 13 kommentaarikasti, ning Rakendusliku Antropoloogia Keskuse (RAK) läbiviidud intervjuudest 16 inimesega, kes tüübilt jaotusid profi- ja tavakasutajateks. Veebiküsitlusele vastas kokku 3005 inimest, lõpuni täitis küsitluse 1382 inimest (45,9%). Vaba tekstiga kommentaare laekus kokku 1535.

Enamik veebiküsitlusele vastanutest oli keeleportaali kasutajakogemusega rahul (83,7%), ainult 4,8% vastanuist hindas oma kogemuse halvaks. Kommentaaridest tuli välja nii kasutajate rõõme kui ka muresid. Kuigi küsitluse eesmärk ei olnud uurida kasutajate keelilisi hoiakuid, tõusid need esile. Hoiakud ja suhtumine eesti keelde jagunesid laias laastus kaheks: osad otsivad infot, et oma keelekasutust rikastada, ning teised otsivad keelekorralduse suuniseid. Hoiakutes on märgata standardkeele ideoloogia mõju: usutakse, et olemas on üks parim keelevariant. Hoiakuid on mõjutanud ka purism ehk soov vabaneda keeles kõigest ebavajalikust või võõrelementidest. (Lindström jt 2023; Paet 2023).

Hoiakud avaldusid paljude aspektide suhtes, näiteks: sõna, selle kirjakuju või tähenduse sobivus kirjakeelde; teiste keelte vasted eesti keele sõnaraamatus; sõnastiku usaldusväärsus üldiselt. Teistes riikides tehtud kasutajauuringud on näidanud, et sõnaraamatu puhul on usaldusväärsus esimene kriteerium, mida kasutajad välja toovad (Müller-Spitzer & Koplenig 2014). Kui mujal Euroopas peetakse oluliseks sõnastikus esitada tegeliku keelekasutuse infot, mis on korpuseandmete põhjal valideeritud, siis Eestis, standardkeele ideoloogia mõjusfääris, on selline info tekitanud hoopis arusaamatusi ja vastumeelsust (vt analüüsi Vainik & Paulsen 2023).

Ettekandes keskendume kommentaarides esildunud hoiakutele sõnatähenduste suhtes, sest sõnatähenduste normimine vs. kirjeldamine on olnud viimaste aastate diskussioonides üks põhilisi teemasid (vt nt Madise 2024). Samuti anname ülevaate teistest (selgemini) ilmnunud hoiakutest. Vastuste analüüsimiseks kasutasime vabavaralist QCAMapi rakendust, mis võimaldab kategooriate ja reeglite süsteemi toel teha nii kvalitatiivset sisuanalüüsi kui ka kvantitatiivset analüüsi.

Viited

- Langemets, Margit, Lydia Risberg, Tiina Paet & Kristel Algvere. 2024. Sõnaveebi kasutajauuring 2023. Raport. Eesti Keele Instituut.
- Lindström, Liina, Lydia Risberg & Helen Plado. 2023. Language ideologies and beliefs about language in Estonia and Estonian language planning. Eesti ja Soome-Ugri Keeleteaduse Ajakiri. *Journal of Estonian and Finno-ugric Linguistics* 14(1), 7–48.
- Madise, Ülle. 2024. Õiguskantsler: uus ÕS peaks lähtuma keeleseaduse nõuetest. ERR, 07.03. <https://www.err.ee/1609274913/oiguskantsler-uus-os-peaks-lahtuma-keeleseaduse-nouetest>
- Müller-Spitzer, Carolin & Alexander Koplenig. 2014. Online dictionaries: expectations and demands. In C. Müller-Spitzer (ed.). *Using Online Dictionaries*. (Lexicographica. Series Maior 145.) Berlin/Boston: de Gruyter, 143–188.
- Paet, Tiina. 2023. Võõrainsese kinnistumine eesti keeles: keelekorralduslik ja leksikograafiline vaade. *Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis* 51. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Vainik, Ene & Geda Paulsen. 2023. Kujundlik mõtlemine 2020.–2022. aasta keelekriisis. *Keel ja Kirjandus* 7, 651–677. <https://doi.org/10.54013/kk787a1>

Eesti keele grammatika omandamise uurimine digiõppemängu vahendusel tegusõna + kohasõna konstruktsiooni näitel kasutamisse

Kelly Lilles (Eesti Keele Instituut, Eesti)

Ettekandes tutvustatakse läbi digimängu grammatika omandamise uurimise võimalusi, kasutades näitena ALPA Kidsi platvormile loodud grammatikamängu, mille õpiväljund on *minema + kohasõna* konstruktsiooni omandamine ja kinnistamine. Rakenduse abil kogutud andmete abil uuritakse, mis vanuses see konstruktsioon kinnistub eesti emakeelega ja muu emakeelega lastel ning kas korduv läbimängimine aitab konstruktsiooni kinnistada.

ALPA Kids on Eesti koolieelse lasteasutuse õpetajate seas kõige tuntum keeleõppesisu pakkuv platvorm (RAKE), mille andmekorjega on liidetud üle 20 000 Eesti lapse peamiselt vanusevahemikus 3-8 (Google Analytics). Platvorm on seni keskendunud laste sõnavara täiendamisele, kuid sellel on tänu suurele kasutajaskonnale ja teaduspõhisele arendusmetoodikale potentsiaal toetada grammatiliste konstruktsioonide omandamist. Seni puudub laste grammatiliste oskuste uurimiseks ja hindamiseks väljatöötatud ning läbikatsetatud metoodika (Baird, Argus, Meristo 2022: 40), kuid on näiteid keeleõpperakendustes keele omandamise mõõtmise uurimisest, nt (Van Deusen-Scholl jt 2021).

Platvormile grammatikamooduli loomisel võetakse aluseks Ellise (2002) lähtepunktid. Esimese grammatikamängu arendamisel keskenduti raskesti omandatavatele konstruktsioonidele. Üks madalamaid fraasi- ja konstruktsioonitüüpide kasutusoskuseid puudutab *teigusõna + kohasõna* konstruktsiooni (Baird, Argus, Meristo 2022: 60). Pilootmängu valiti *minema + kohasõna* konstruktsioon, kus kohasõna puhul on võimalik pikk sisseütlev vorm 'teatrisse', lühike sisseütlev 'kooli' või alaleütlev 'sünnipäevale'. EKI „Õpetaja tööriistade“ grammatikamooduli järgi oskab eelA1 noor keelekasutaja „kasutada mõningaid õpitud sõnavara piires moodustatud fraase, milles tegusõna juures on mõnes käändevormis nimisõna (nt mängima + millega, minema + kuhu, andma + kellele). Omandab tegusõna ja nimisõna ühendid peamiselt tervikstruktuuridena“ (Kallas jt 2021).

Arenduseks valiti „Õpetaja tööriistade“ sõnavaramoodulist eelA1-taseme loendist 20 kohasõna, mille puhul on võimalik moodustada reeglipäraselt kõiki kolme käänet. Digiõppemängus esitletakse lapsele pildiliselt tervikstruktuurina *minema + kohasõna* konstruktsioone. Laps saab verbaalse instruksiooni lause lõpetada ja mängu karakter ütleb lause alguse „Alpa läheb...“. Seejärel esitletakse kolme nimetatud vormi. Õige valiku korral kõlab terviklik korrektne lause. Õigeks loetakse vormid, mis „Eesti keele ühendkorpuse 2023“ (Koppel jt 2023) järgi on vähemalt kolm korda enam esinevad võrreldes teiste vastusevariantidega, mille moodustamine on võimalik, kuid emakeelsete kõnelejate seas ei leia kasutust või leiab kasutust harva.

Rakenduse abil kogutakse mängusisesed andmed (nt katkestus, tulemus, kestus, ajamärge) koos kasutaja isikustamata andmetega (vanus, sugu ja emakeel). Andmeanalüüsis kasutatakse korrelatsioonanalüüsi võrreldes eesti ja vene emakeelega laste sooritusi vanuse ja soo lõikes. Uuritakse, kas ilmneb kohasõnu, mille tavapärane käändevorm kinnistub oluliselt hiljem ning kas mitmekordsel mängimisel esineb hiljem vähem eksimusi, toetudes varasematele järeldustele, et õpitava keelega kokkupuute maht ja sagedus on määrava tähtsusega (Ellis 2002, Puimège, Peters 2019) ning väljendite kordumine toetab grammatiliste

vormide omandamist (Van Zeeland, Schmitt 2013). Ettekandes esitatakse esialgseid tulemusi ja arutletakse võimalike edasiarenduste üle.

Kirjandus

- Baird, Piret, Reili Argus, Merylyn Meristo. 2022. 'Eesti keelt teise keelena omandavate laste eesti keele oskuse areng aasta jooksul'. *Philologia Estonica Tallinnensis*, no. 7. <https://doi.org/10.22601/PET.2022.07.02>.
- Ellis, Rod. 2002. 'The Place of Grammar Instruction in the Second/Foreign Language Curriculum'. In *New Perspectives on Grammar Teaching in Second Language Classrooms*, 14–34. Routledge: London. <https://www.tesol.brawnblog.com/HUFS-TESOL/MatDev/The%20Place%20of%20Grammar%20Instruction%20in%20the%20Second&Qs.pdf>.
- Google Analytics. 2024. 'Google Analytics'. <https://analytics.google.com/analytics/web/>.
- Kallas, Jelena, Kristina Koppel, Raili Pool, Katrin Tsepelina, Tiiu Üksik, Pilvi Alp, Anu Epner. 2021. 'Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad Eesti Keele Instituudi keeleportaalis Sõnaveeb'. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu Aastaraamat Estonian Papers in Applied Linguistics* 17 (April): 61–80. <https://doi.org/10.5128/ERYa17.04>.
- Koppel, Kristina, Jelena Kallas, Madis Jürviste, Helen Kaljumäe. 2023. 'Eesti Keele Ühendkorpus 2023'. Lexical Computing Ltd / Eesti Keele Instituut.
- Puimège, Eva, Elke Peters. 2019. 'Learning L2 Vocabulary from Audiovisual Input: An Exploratory Study into Incidental Learning of Single Words and Formulaic Sequences'. *The Language Learning Journal* 47 (4): 424–38. <https://doi.org/10.1080/09571736.2019.1638630>.
- RAKE. 2023. 'Eesti edtech teenuse kasutamine'. Tartu Ülikool. <https://www.edtechestonia.org/resources>.
- Van Deusen-Scholl, Nelleke, Mary Lubrano, Zachary Sporn. 2021. 'Measuring Babbel's Efficacy in Developing Oral Proficiency'. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15498.18884>.
- Van Zeeland, Hilde, Norbert Schmitt. 2013. 'Incidental Vocabulary Acquisition through L2 Listening: A Dimensions Approach'. *System* 41 (3): 609–24. <https://doi.org/10.1016/j.system.2013.07.012>.

Keelte mitmekesisus muuseumitõlkes

Terje Loogus (Tartu Ülikool, Eesti)

Statistikaameti andmetel on Eestis 170 muuseumit, mis on Euroopa riikide hulgas suurim arv 100 000 elaniku kohta. 2022. aastal käis muuseumites ligi 2,5 miljonit külastajat. Statistikaamet ei kogu küll eraldi infot väliskülastajate kohta, kuid muuseumite kodulehti ja arengukavasid vaadates ilmneb, et muuseumid näevad üha enam oma sihtrühmana ka Eestit külastavaid turiste ja teisi väliskülalisi. See omakorda tingib vajaduse pakkuda teavet muuseumi ja selle eksponaatide kohta ka võõrkeeltes. Ettekande eesmärk on analüüsida Tartu Ülikooli muuseumi näitel keelte mitmekesisust muuseumis. Lähemalt keskendutakse näituse „Minu elu ülikool“ tekstidele. Muuseum kasutab väliskülastajatega suhtlemiseks mitmeid strateegiaid, millest levinum on keeltevaheline tõlge kombineerituna keelesisese ja märgisüsteemide vahelise tõlkega. Ettekandes antakse vastus küsimustele, mis keeltes muuseum oma külastajatega suhtleb ja kuidas teabe hulk ja sisu keeleti erineb. Näituse tekste ja nende tõlkeid analüüsides uuritakse, kuidas muuseum arvestab väliskülaliste vajaduste ja eelteadmistega ja kuidas see avaldub muuseumitekstide tõlgetes. Ettekande eesmärk ei ole

hinnata tõlgete kvaliteeti, vaid näidata muuseumitõlke tähtsust keelte- ja kultuuridevahelise suhtluse kontekstis. Teema on eriti oluline Tartu kui Euroopa 2024. a kultuuripealinna kontekstis, mil linna külastab rohkesti inimesi välisriikidest.

Euroopa parlamentide polariseeritus: parteide kõnede kvantitatiivne võrdlus

Mark Mets¹, Nikoletta Jablonczay², Risto Turunen³, David Bordon⁴, Katja Meden⁵, Ekaterina Glazacheva⁶, Bojan Evkoski⁷ (¹Tallinna Ülikool, Eesti. ²Viini Ülikool, Austria. ³Tampere Ülikool, Soome. ⁴Ljubljana Ülikool, Sloveenia. ⁵Jožef Stefani Instituut, Sloveenia. ⁶Helsinki Ülikool, Soome. ⁷Kesk-Euroopa Ülikool, Austria)

Poliitiline polariseeritus on kasvamas, mis väljendub ka parlamentides peetavates kõnedes. Suuremad andmekorpused, arvutusvõimsused ja mitmekeelsed suurte keelemudelite põhised lähenemised võimaldavad samas polariseerituse muutust paremini jälgida ja mõista, pakkudes makroskoopilist ülevaadet. Poliitilist polariseeritust on nii parlamentides kui muudes meediumites palju uuritud, kuid seejuures on enam tähelepanu saanud USA või UK. Samas on paljude, nii kahe kui enama domineeriva parteiga parlamentide omavahelisi võrdlusi pigem vähe. Sellised makro-skaalal uurimused on muutunud hõlpsamaks tänu Euroopa parlamentide kõnesid hõlmavale ParlaMint (Erjavec et al., 2023) korpusele. Me näitame selle korpuse abil erinevate EU parlamentide polariseeritust, kasutades mitmekeelse keelemudeli põhiseid lausevektoreid. Need lausevektorid võimaldavad kõiki kõnesid omavahel võrrelda ning leida seejärel parteide vahelised erinevused. Tegemist on käimasoleva projektiga, mis keskendub esmalt Eesti, Suurbritannia, Ungari ja Sloveenia näidetele ning viimaks võrdleb kõiki korpuses olevat 29 parlamenti. Polariseeritust on seejuures mõistetud läbi tekstilise erinevuse, mis sõltub eeldatavalt enim kõnede temaatikast, kuid ka tonaalsusest ja stiilist. Esmalt leiame XLM-Roberta mudeliga (Reimers & Gurevych, 2019) kõnede vektorid. Seejärel leiame nende vektorite vahelised kaugused ja analüüsime kauguste jaotusi nii ühe partei sees kui ka parteide vahel. See annab aimu parteide homogeensusest ning eristumisest teistest parteidest. Polariseeritust näitab seejuures partei siseste ja parteide vaheliste kõnede erinevus, kus ühe partei kõnede suuremat kaugused teistest parteidest koos väiksemate kaugustega selle partei sees näitab suuremat polariseeritust. Samuti võimaldab see leida terve parlamendi polariseerituse määra ning eri parlamente omavahel võrrelda. Uurimuse väljundiks on tekstilise erinevuse põhine polariseerituse võrdlus, mis on küll väga üldine, kuid samas annab teatud makroskoopilise ülevaate Euroopa poliitilisest polariseeritusest. Tulemuseks olevad polariseerituse visuaalsed ja statistilised tõlgendused võimaldavad aga küsida edasisi uurimisküsimusi ja on sisendiks konkreetsematele arvutuslikele ning mitte-arvutuslikele lähenemistele.

Viited

- Erjavec, T., Kopp, M., Ogrodniczuk, M., Osenova, P., Agirrezabal, M., Agnoloni, T., Aires, J., Albini, M., Alkorta, J., Antiba-Cartazo, I., Arrieta, E., Barcala, M., Bardanca, D., Barkarson, S., Bartolini, R., Battistoni, R., Bel, N., Bonet Ramos, M. del M., Calzada Pérez, M., ... Fišer, D. (2023). Multilingual comparable corpora of parliamentary debates ParlaMint 4.0. <https://www.clarin.eu/content/parlamint>.
<https://www.clarin.si/repository/xmlui/handle/11356/1859>
- Reimers, N., & Gurevych, I. (2019). Sentence-BERT: Sentence Embeddings using Siamese BERT-Networks. *arXiv:1908.10084 [Cs]*. <http://arxiv.org/abs/1908.10084>

Pealkiri: kas vapustav ja intrigeeriv või neutraalne ja informatiivne?

Ilona Tragel¹, Marielin Kepp¹, Laura Kiik¹, Liisa-Maria Komissarov², Eleriin Miilman¹, Nele Novek¹, Reena Roos¹, Marri-Mariska Tammepõld^{1,3}, Nele Karolin Teiva¹

(¹Tartu Ülikool, Eesti. ²Edinburghi Ülikool, Eesti. ³Helsingi Ülikool, Finland)

Pealkiri on oluline osa tekstist, mis sünnib sageli alles kirjutamise lõppfaasis. Lugejale on pealkiri aga esimene kohtumine tekstiga, sisu vahendaja ja huvi ärataja. Pealkirjade uurimine on rahvusvahelisel teadusmaastikul küllalt populaarne – peamiselt on analüüsitud pikkust, struktuuri, kirjavahemärkide olemasolu, valdkondade tavasid ja erinevusi (vt nt Cheng jt 2012; Haggan 2004; Nagano 2015; Soler 2007). Eesti keeles pole aga teeside kirjutamise hetkel pealkirjastamist süstemaatiliselt uuritud. Kooliõpikutes, veebis ning artiklites (vt nt Habicht jt 2020; Toimetaja tõlkebüroo 2018) jagatakse küll nippe ja soovitusi, kuidas kirjutada (head) pealkirja, ent need põhinevad suuresti väljakujunenud tavaladel, autori või teatud ringkonna eelistustel. Ühelt poolt on pealkirja panemisel teatav vabadus ja loomingulisus, kuid teisalt pärsivad loomisprotsessi levinud vormi- ja sisupiirangud.

Ettekandes anname ülevaate uurimusest, mille eesmärk oli teada saada milliseid pealkirju ja miks üliõpilased tekstidele panevad. Pealkirjade paneku uurimiseks koostasime katse, kus üliõpilasel tuli panna pealkiri kuuele eri stiili ja sisuga tekstikatkendile. Katses olid osalejateks kolme Tartu Ülikooli eriala (eesti ja soome-ugri keeleteadus, inglise keel ja kirjandus, kirjandus ja kultuuriteadused) bakalaureuseõppe kolmanda aasta tudengid. Uurimuse tulemuste analüüsimisel on vaatluse all muuhulgas nii pealkirjade struktuur kui ka üliõpilaste põhjendused, miks mingisugune pealkiri tekstile valitud on. Otsime pealkirjadest neid ühendavaid mustreid, kuid kirjeldame ka varieeruvust, mis võib olla seotud nii kirjutaja isiklike eelistuste kui ka valdkonnas levinud tavadega.

Ühtlasi valmib läbiviidud uurimuse põhjal õppematerjali teadustekst.ut.ee näide sellest, milline on mõtte-, töö- ja kirjutamisprotsess ühe uurimuse valmimisel.

Kirjandus

Cheng, Stephanie W., Chih-Wei Kuo, Chih-Hua Kuo 2012. Research article titles in applied linguistics. *Journal of Academic Language and Learning*, 6(1), A1-A14. <https://journal.aall.org.au/index.php/jall/article/view/178>

Habicht jt 2020 = Habicht, Külli, Ilona Tragel, Maigi Vija 2020. Kirjandi struktuur ja pealkiri. Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi ajaveeb. <https://www.blog.keel.ut.ee/opetajale-ja-opilasele/kirjandi-struktuur-ja-pealkiri/> (5.02.2024).

Haggan, Madeline 2004. Research paper titles in literature, linguistics and science: dimensions of attraction, *Journal of Pragmatics* 36(2), 293-317, [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(03\)00090-0](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(03)00090-0).

Nagano, Robin L. 2015. Research Article Titles and Disciplinary Conventions: A Corpus Study of Eight Disciplines. *Journal of Academic Writing* 5 (1):133-44. <https://doi.org/10.18552/joaw.v5i1.168>.

Soler, Viviana 2007. Writing titles in science: An exploratory study. *English for Specific Purposes* 26 (1), 90–102. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2006.08.001>.

Toimetaja tõlkebüroo 2018. Milline on õnnestunud pealkiri? <https://toimetaja.eu/milline-on-onnestunud-pealkiri/> (8.03.2024).

Võõrsõnade kuju varieerumine ja normimine: sissevaade ÕS 2025 koostamisse ja toimetamisse

Tiina Paet (Eesti Keele Instituut, Eesti)

Eesti keeles on võõrsõnu (ka tsitaatkeelendeid ning vähesel määral muganenud vanemaid laensõnu) sisaldanud peamiselt võõrsõnastikud. Traditsiooniliselt on õigekeelsussõnaraamatud (ÕS) ja eesti keele seletav sõnaraamat (EKSS) esitanud võõrsõnu üksnes valikuliselt ning märksõnastiku valiku kriteeriume on olnud peamiselt sõna tuntuus ja kasutussagedus. Seega on saanud normingukohasteks pidada seni üksnes osa võõrsõnade ortograafiat ja morfoloogiat, mis on kuulunud ÕSidesse. Kuivõrd alates 2019. aastast on EKI ühendsõnastikus kokku sulatatud deskriptiivse EKSSi ja kirjakeele normingu alusena sätestatud ÕSi materjal, mis on omakorda järgmise õigekeelsussõnaraamatu, ÕS 2025 aluseks, on päevakorda tõusnud küsimused nagu: kust jookseb piir normingukohasena aktsepteeritava rööpvormi, st põhjendatud keelemuutuse ilmingu ja vigaseks peetava vormi vahel; kui palju ja mis alusel tegelikus kasutuses levinud rööpseid kirjakujuisid sõnaraamatus esitada. Aga ka küsimus sellest, mida saab keeles korraldada ning mis viisil.

Võõr- ja omasõna vahekorra teema, samuti küsimus mugandamisviisidest (sh see, kas lähtuda vahendus- või lähtekeelest), on eesti sõnavarakorralduses kesksemaid teemasid olnud. Keelekorralduse olulisi tegevusi on hinnata ja käsitleda keelekontaktide põhjustatud keelemuutusi, neid kas aktsepteerides või tõrjudes (Verschik 2019), ja otsustada, mis kujul sõnaraamatus fikseerida sõnakujusid, sh neid, mis vastuvõtvasse keelde struktuuri poolest ei sobi.

Ehkki eesti keele sõnavarast suurem osa on laenulist päritolu ja keeleainese jaotus võõruse alusel on kunstlik (võõrsõnad on eesti keele osa samuti kui omasõnad), tekib võõrainese keelde kohandamisel ja õigekeelsusallikas fikseerimisel spetsiifilisi küsimusi, normimise kontekstis eeskätt ortograafilisi ning morfoloogilisi. Rööpsete kirjakujuisde normingukohastena aktsepteerimine ja kasutuses levivad segunevad muutmisparadigmad on keelekasutajale märgatavad ning tekitavad emotsioone. Viimase aja diskussioonides ja kirjutistes (nt Madise 2023) esile kerkinud seisukohtade valguses püüan muu hulgas vastata ka küsimusele, kas keelekorraldus peab põhinema pigem teadusuuringutel või eeskätt traditsioonil.

Ettekanne käsitleb peamiselt järgmiseid aspekte: võõrsõnade eesti keelde tulek ja suhtumine võõrsõnadesse läbi aegade, k.a tänapäeva keelekasutajate raskused ja ootused ning mugandamisega seotud dilemmad. Annan ülevaate senistest võõrsõnade normimise põhimõtetest ja tutvustan ajakohaseid keelekorralduse printsiipe. Samuti vaatlen aktuaalsete näidete varal (nt kirjakuju buklett varasema normingukohase kuju buklet kõrvale) eri mugandamis põhimõtete rakendamist ja kasutuspõhisuse (eesti keele ühendkorpuse põhjal) arvestamist võõrsõnade kirjakujuisde normimisel.

Allikad

Koppel, Kristina; Kallas, Jelena (2022). Eesti keele ühendkorpuste sari 2013–2021: mahukaim eestikeelsete digitekstide kogu. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat = Estonian papers in applied linguistics, 18, 207–228. DOI: 10.5128/ERYa18.12.

Madise, Ülle. 2024. Õiguskantsler: uus ÕS peaks lähtuma keeleseaduse nõuetest. ERR, 07.03. <https://www.err.ee/1609274913/oiguskantsler-uus-os-peaks-lahtuma-keeleseaduse-nouetest>

- Paet, Tiina 2022. Võõrsõnade kuju normimise probleeme tänapäeva eesti keeles. Keel ja Kirjandus, 10, 923–947. DOI: 10.54013/kk778a3
- Paet, Tiina. 2023. Võõrainese kinnistumine eesti keeles: keelekorralduslik ja leksikograafiline vaade. Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 51. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Verschik, Anna 2019. Mitmekeelsus, keelekontaktid ja keeleline teadlikkus. – Keel ja Kirjandus, 1–2, 6–23. <https://doi.org/10.54013/kk735a2>

Enamused ettekandjad jõudsid konverentsile: kvantori- ja nimisõnafraasi suhetest tänapäeva eesti keeles

Maarja-Liisa Pilvik, Liina Lindström, Helen Plado, Carl Eric Simmul (Tartu Ülikool, Eesti)

Ühildumise all mõeldakse enamasti grammatiliste tunnuste ülekandumist ühelt keelendilt teisele (Corbett 2006). Ühildumist esineb lause ja fraasi tasandil ning nii isikus, arvus, soos, käändes, pöördes, definiitsuses kui ka muudes grammatilistes tunnustes (Haig & Forker 2018). Selles uurimuses tegeleme ühildumisega eesti keele kvantorifraasi näitel, mille tuumaks olev kvantor väljendab mitmuslikku sisu ainsuslikus vormis ja mille laiend võib olla kvantoriga kas reksiooni- (nt *kolm õpilast, enamik teadlastest*) või ühildumisseoses (*osal õpilastel, enamikku teadlasi*) (Metslang 2017). Sealjuures on kvantorifraas paradigmaatiliselt põimunud nimisõnafraasiga, kus kvantor ühildub nimisõnalise põhjaga nii käändes kui ka arvus (nt *osadel õpilastel*). Sama kvantor võib niisiis esineda mõlemas fraasitüübis ning ei ole alust arvata, et kõnelejad neid fraasitüüpe rangelt eristaksid.

Subjekti positsioonis olev kvantorifraas tingib varieerumist arvuühildumises ka lause tasandil, võimaldades kasutada öeldist ainsuses või mitmuses (nt *kolm õpilast läheb ~ lähevad*). Öeldise vorm sõltub mh hulgasõnast, lausetüübist, infostruktuurist ja hulga piiritletusest (Erelt 2017; Jaagu 2023).

Kvantorifraasiga seotud arvuühildumise muutusi on mainitud mitmes uurimuses ja korraldatud soovitusetega ka keelehooldeallikates. Täheldatud on nii kvantorifraasist alusega vormis ühilduva ainsusliku verbivormi kasutuse kasvu (Erelt 2000) kui ka hulgasõnade (nt *osa, enamik*) sagenevat kasutust nimisõnafraasi ühilduva täiendina (Erelt & Metslang 1998; Erelt, Erelt & Ross 2007; Lõbu 2011), mis tingib aga omakorda just mitmusliku verbivormi. Teist tendentsi on siinjuures normingu seisukohast pigem taunitud.

Ettekandes keskendumegi ebamäärast hulka väljendavatele kvantoritele *osa, enamik* ja *enamus* ning käsitleme kvantori arvuühildumist, laiendi käändevormi, öeldise vormi ning hulgafraasi ja nimisõnafraasi üldist suhet. Materjalina kasutame Eesti keele ühendkorpuse (2023) eri žanride tekste, mida kõrvutame TÜ suuliste kõnekorpuste andmetega. Lisaks sellele, et kaardistame arvuühildumise varieerumise ulatust, püüame üldistada kõneleja keelelisi valikuid mitmemõõtmelise statistika mudelite abil ning arutleme varieerumist ja keelemuutust mõjutavate tegurite üle.

Viited

- Corbett, Greville G. 2006. *Agreement*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.

- Erelt, Mati. 2000. Arvuühildumisest tänapäeva eesti kirjakeeles. *Keel ja Kirjandus* 3. 180–189.
- Erelt, Mati. 2017. Õeldis. Mati Erelt & Helle Metslang (toim.), *Eesti keele süntaks*, 93–239. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Erelt, Mati, Tiiu Erelt & Kristiina Ross. 2007. *Eesti keele käsiraamat*.
- Erelt, Mati & Helle Metslang. 1998. Oma või võõras? *Keel ja Kirjandus* 10. 657–668.
- Haig, Geoffrey & Diana Forker. 2018. Agreement in grammar and discourse: A research overview. *Linguistics* 56(4). 715–734.
- Jaagu, Kärt-Kristiin. 2023. *Arvsõnalise kvantorifraasi ühildumine verbiga*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Löbu, Triin. 2011. *Hulgasõnade kasutamisest eesti kirjakeeles*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Metslang, Helle. 2017. Kvantorifraas. Mati Erelt & Helle Metslang (toim.), *Eesti keele süntaks*, 463–478. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

"Mulle oli isegi tsau võõras" ehk vene õppekeelega põhikoolist eestikeelsesse gümnaasiumi

Kristiina Praakli (University of Tartu, Eesti)

Keel kui sotsiaalne nähtus, ressurss ja kapital on mis tahes keskkonnas keskseim suhtlusvahend. Keele kasutamise viisid kujunevad keelestruktuuri komponentide kõrval sotsiaalsete tegurite ja normide mõjul ning toel. Teisalt on keelekasutus alati olukeskne, tõiudes ja varieerudes vastavalt suhtlussituatsioonile ning sellesse kaasatud inimestele. Keel ka loob ja annab tähenduse tegelikkusele (Pietikäinen ja Mäntynen 2019).

Eestikeelse õpi- ja suhtluskeskkonna keeleliste ja sotsiaalsete praktikatega kohanemine võib õppijale esitada mitmeid väljakutseid (vt nt Klaas-Lang jt 2023; ka Erss 2023; Knapp jt 2023), millest varasemalt vene õppekeelega põhikoolis või mitte täies mahus eesti õppekeelega gümnaasiumis õppinud noored võivad kokku puutuda alles õpikeskkonna vahetumise järgselt: suundudes põhikoolist eestikeelsesse gümnaasiumi, kutseõppeasutusse, gümnaasiumist ülikooli või kaitsevähke.

Ettekandes on vaatluse all viie 16-18-aastase emakeele või esimese keelena vene keelt kõneleva gümnaasisti keelelised kogemused. Andmed on kogutud suuliste individuaalintervjuudena (a´ 90 minutit) 2023. a kevadtalvel, mis on hilisemas andmetötluse etapis viidud kirjalikku vormi. Intervjueeritud gümnaasiste ühendab põhihariduse omandamise järgselt õpingute jätkamine eesti õppekeelega gümnaasiumis Tartu linnas, uues õppekeeles ning sotsiokultuurilises keskkonnas. Gümnaasistide kõneldud lood peegeldavad neid ümbritsevat keelelist tegelikkust, selle norme ja väärtusi ning lubavad neil teemadel kõnelda ekspertide ja teadjatena.

Pilootuuringu eesmärk on saada gümnaasistide lugude vahendusel teadlikumaks suhtluspädevuse ning keelelise teadlikkuse kujundamise küsimustest üldharidusastmes. Kitsamad uurimisküsimused on sõnastatud järgmiselt: 1) Millised keelelised kogemused peegelduvad gümnaasistide kõneldud lugudest, õppides eesti õppekeelega gümnaasiumis?, 2) Kuidas tajutakse keeleliste ressursside kättesaadavust eri suhtlusolukordades ning milliseid suhtlusstrateegiaid rakendatakse?; 3) Kuidas nähakse õppeasutuste pakutavat tuge muu

emakeelega õppijate toetamisel? Tulemused viitavad mitmetele sotsiolingvistilistele ja pragmaatilistele väljakutsetele, mille ühisosana tõstatuvad keele variatiivsuse küsimused.

Intervjuuainestiku analüüsis kasutan diskursusuurimuse (discourse study) kvalitatiivse sisuanalüüsi vahendeid (Kalmus 2015; Jokinen jt 2016). Ettekande teoreetiline vaateveerg on nii rakendus - kui sotsiolingvistiline, kuid kompab ka kultuuriuuringute piire.

Kirjandus

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero 2016. Diskurssianalüüsi. Vastapaino.

Klaas-Lang, Birute, Koreinik, Kadri; Rozentalde, Kerttu 2023.

Viisakalt koolist ülikooli: milliseid suhtluskultuuri eripärasid märkavad vene dominantkeelega üliõpilased? ESUKA-JEFUL, 14 (2), lk 187–211.

Erss, Maria 2023. Erss, Maria (2023). Comparing student agency in an ethnically and culturally segregated society: how Estonian and Russian speaking adolescents achieve Agency in School. *Pedagogy Culture and Society*, 1–23. DOI: [10.1080/14681366.2023.2225529](https://doi.org/10.1080/14681366.2023.2225529).

Kalmus, Veronika 2015. Diskursusanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/diskursusanalüüs>

Knapp, David; Tammaru, Tiit; Leetmaa, Kadri; Kalm, Kadi 2023. Family, school, neighbourhood or all three: Differences in tertiary educational achievement among the Russian ethno-linguistic minority in Tallinn Urban Region, Estonia. *Research in Social Stratification and Mobility* 87(31). DOI:[10.1016/j.rssm.2023.100845](https://doi.org/10.1016/j.rssm.2023.100845)

Pietikäinen, Sari; Mäntynen, Anne 2019. Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino.

Kõne kvaliteedi ja väljenduslikkuse säilitamise võimalikkus mängutõlkes piiratud vahendite korral: kõnesünteesi puudujääkide väljaselgitamine võrdluses näitleja loetud kõnega

Kristjan Suluste (Eesti Keele Instituut, Eesti)

Uurimistöös annan ülevaate enda 2023. aasta kevadel kaitstud magistritööst (Suluste 2023) ja selle tulemustest. Käsitlen kõnesünteesi kasutatavust kui potentsiaalset alternatiivi häälnäitlemisele mängutõlkes. Uurimistöö kontekst on väikese kõnelejaskonna vähene atraktiivsus mängutõlkeks, arvestades tõlkeprotsessiga seotud kulukust ning nende keelte pakutavat vähest turuväärtust. Teiselt poolt on keele elujõulisuse tagamise seisukohalt suurema väärtusega tõlkimine just väiksematesse keeltesse, arvestades et sellega suureneb keele üldjuhul pigem vähene kohalolu kvaliteetset ning noorte seas laialdast sisendit pakkuvast meediumis (Rasti-Behbahani 2021; Newzoo 2022).

Töös viidi läbi võrdlev taju-uuring, kasutades selleks kahte tõlkeversiooni mängu The Stanley Parable demoversioonist (Galactic Cafe 2013). Neist üks põhines oma helilistes elementides häälnäitleja Tambet sisseloetud kõnel, samas kui teise jaoks kasutati sama näitleja häälel põhinevat Tartu Neurokõne Transcriber-TTS mudelit (TartuNLP 2023). Püstitati kaks uurimisküsimust: 1) Kuivõrd rakendatav on lihtne kõnesüntees ilma väljendusfiltrite ning kompleksse järeltöötluseta kasutuseks mängutõlkes, eesmärgiga saavutada auditavat ning ehedat mängukogemust? 2) Millised on mängukogemuse osas suurimad puudujäägid kõnesünteesi rakendamisel võrreldes häälnäitlemisega ning mis on võimalikud viisid nendega tegelemiseks vähete ressurssidega keelte kontekstis?

Taju-uuringus koguti andmeid kokku 41 informandilt, kellest 21 mängis sünteeskõnega varianti ja täitis küsimustiku selle põhjal ning 20 tegi sama näitlejakõnega mänguvariandi alusel. Andmeid koguti kolmes kategoorias: 1) kogemus mängu kui terviku ning selle üldise tasandi komponentide kohta; 2) hinnangud mängu jutustaja kõne kohta; 3) üksikute süntees- ja näitlejalausingite originaaliläheduse hindamine kõneaktide väljendumise ning rõhuasetuste sarnasuse poolest. Tulemuste analüüsil toodi välja vastavused mängutasandi kategooriates üld- ja kõnetasandi kategooriate vahel näitleja- ning sünteeskõne võrdluses. Kahe mänguversiooni võrdluses hinnati sünteeskõne abil tõlgitud mänguvariandi puhul mängukogemust olulisemalt madalamalt. Kõnekategooriatest olid mängukategooria madalad tulemused vastavuses ennekõike emotsiooni puudumisega, vähemal määral ka väljendusviisi kontekstis mittesobivusega. Samas akustilise selguse ning kontekstis mõtteselguse poolest oli selline vastavus madalam ning neis anti kõrgeid hindeid ka negatiivse mängukogemuse korral. Häälnäitleja loetud kõne puhul olid sellele antud hinded läbivalt kõrged ning vastavuses mängu tervikuna positiivselt hindamisega. Tulemus viitab, et kaks suurima puudujäägiga kategooriat – emotsiooni väljendumine ja väljendusviisi kontekstis sobivus – võiks olla peamised, millele sünteeskõne arendamisel rõhku pöörata, et selle rakendatavust mängude (ning ka muude digitaalsete meediumide) tõlkimisel parandada. Lausungite võrdlustestis saadud tulemustes olulist eristust ei väljendunud, mistõttu nende aluselt arvestatavaid järeldusi teha on raske.

Tegemist oli uurimistemaatika tutvustava ja sissejuhatava uurimusega. Uurimismetoodika oli mõneti katseline ning kombineeritud ad hoc meetodil käesoleva uurimuse problemaatika ja konteksti silmas pidades. Loodan, et käesoleva uurimusega õnnestub mul temaatikale rohkem tähelepanu tuua ning välja pakkuda võimalikud metoodilised alused, millelt selle käsitlemist edasi arendada.

Viited

- Galactic Parable. Cafe PC. Steam, Stanley
https://store.steampowered.com/app/221910/The_Stanley_Parable/ (külastatud 10.03.2024).
- Newzoo (2022). The Games Market in 2022: The Year in Numbers. <https://newzoo.com/resources/blog/the-games-market-in-2022-the-year-in-numbers> (külastatud 10.03.2024).
- Rasti-Behbahani, A. (2021). Why digital games can be advantageous in vocabulary learning. Theory and practice in language studies, 11(2).
- Suluste, Kristjan (2023). Kõne kvaliteedi ja väljenduslikkuse säilitamise võimalikkus mängutõlkes piiratud vahendite korral: kõnesünteesi puudujääkide väljaselgitamine võrdluses näitleja loetud kõnega. Magistritöö. Tallinna Ülikool
- TartuNLP (2024). Neurokõne. URL= <https://neurokone.ee> (külastatud 10.03.2024).

Linking adverbials in Estonian school-leavers' National English Language Examination essays

Reeli Torn-Leesik, Liina Tammekänd (University of Tartu, Estonia)

Linking adverbials play a crucial role in conveying semantic connections between different parts of a text, significantly contributing to its logical coherence. Previous research on learner

English writing (Altenberg and Tapper 1998, Appel and Szeib 2018, Leńko-Szymańska 2008, Narita et al 2004, Ha 2016, Rørvik and Egan 2013, Tankó 2004) has revealed a lack of register awareness and overuse of linking adverbials across semantic categories, as proposed in Halliday and Hasan (1976).

The use of linking adverbials by Estonian English learners has not been thoroughly studied yet. While Rummel (2005, 2010) has investigated the readability of academic texts, including discussions on the use of cohesive devices, the only available study addressing linking adverbials is Merilaine's unpublished MA thesis (2015). Merilaine's research focuses on the frequency and lexical variability of such constructions in entrance examination essays for the University of Tartu English language and literature programme.

The present study investigates the use of linking adverbials in Estonian school-leavers' National English Language Examination essays. Unlike the entrance examination essay, which is set as a reading-to-write task, the national examination essays are written without – and do not reflect the influence of – a base text. For the study, a learner corpus comprising 150 essays across three proficiency levels (CEFR A2, B1 and B2) will be analysed. By employing both quantitative and qualitative methods, unique production tendencies (frequency, distribution, variability, etc.) will be identified in Estonian learners' written English. The hypothesis of the study suggests an overall overuse of connectors and a frequent application of the structural formula of temporal conjunctives (e.g. firstly, secondly, thirdly, in conclusion; Halliday and Hasan 1976).

References

- Altenberg Bengt, Marie Tapper. 1998. The use of adverbial connectors in advanced Swedish learners' written English. In Sylviane Granger (ed) *Learner English on Computer*. Routledge. doi.org/10.4324/9781315841342
- Appel, Randy, Andrzej Szeib. 2018. Linking adverbials in L2 English academic writing: L1-related differences. *System*, pp 115–129. doi.org/10.1016/j.system.2018.08.008
- Ishikawa, Shin'ichiro. 2011. A corpus-based study on Asian learners' use of English linking adverbials. *Themes In Science and Technology Education*, 3: 1-2, pp 39–157.
- Leńko-Szymańska, Agnieszka. 2008. Non-native or non-expert? The use of connectors in native and foreign language learners' texts. *Acquisition et Interaction en Langue Étrangère* 27, 91–108. doi.org/10.4000/aile.4213
- Masumi Narita, Masumi, Chieko Sato, Masatoshi Sugiura. 2004. Connector Usage in the English Essay Writing of Japanese EFL Learners. *LREC*, pp 1171–1174
- Merilaine, Elina. 2015. *The Frequency and Variability of Conjunctive Adjuncts in the Estonian-English Interlanguage Corpus*. Unpublished MA thesis. University of Tartu
- Ha, Myung-Jeong. 2016. Linking adverbials in first-year Korean university EFL learners' writing: a corpus-informed analysis. *Computer Assisted Language Learning* 29, pp 1090–1101. doi.org/10.1080/09588221.2015.1068814
- Rørvik, Sylvi, Thomas Egan. 2013. Connectors in the argumentative writing of Norwegian novice writers. In Sylviane Granger, Gaëtanelle Gilquin and Fanny Meunier (eds) *Twenty Years of Learner Corpus Research: Looking back, Moving ahead. Corpora and Language in Use*. Louvain-la-Neuve: Presses universitaires de Louvain, pp 401–410. hdl.handle.net/11250/134620
- Rummel, Kärt. 2005. *How to Write Reader-Friendly: Texts: Common Problems in the English Academic Writing of Estonian Writers*. Unpublished MA thesis

Rummel, Kärt. 2010. *Creating Coherent Texts in English as a Foreign Language: Theory and Practice*. PhD thesis. Tartu University Press

Tankó, Gyula. 2004. The use of adverbial connectors in Hungarian university students' argumentative essays. In John McH. Sinclair. *How to Use Corpora in Language Teaching*, pp 157–181. doi.org/10.1075/scl.12.13tan

Avalike siltide keelekasutusest

Ilona Tragel (Tartu Ülikool, Eesti)

Avalik silt on asünkroonne suhtlussündmus, mis muuhulgas võib eeldada sildi lugejalt teatud viisil käitumist. Sellel sündmusel, nagu igasugusel suhtlusel, on autor (sildi koostaja), sõnum (sildi tekst) ja vastuvõtja (sildi lugeja). Kuni koroonapandeemia sildiuputuseni oli keelemaastike suuna huvi peamiselt siltide mitmekeelsus ning uurimise laiem eesmärk oli keele ja ühiskonna suhete selgitamine; 2020. aastast alates on sildiuurijate huviorbiidis ka palju muid keelenähtusi (Gorter, Cenoz 2024), näiteks käsitletakse ka keele struktuuri elemente.

Ettekandes tutvustan esiteks avaliku ruumi siltide uurimiseks loodud andmebaasi kaht kogu ja seejärel esitan tähelepanekuid pandeemiajärgsetest ajutistest uksestiltidest - nende suhtluseesmärkidest ja sildi autori keelelistest valikutest isikukasutuses. Analüüsitava andmestiku moodustab 300 uksestilti, mis on kogutud Eesti eri kohtadest enamasti aastatel 2023-2024. Uurimiseks on valitud uksestildid, sest üks on justkui piiritähis “minu” (autori) ja “sinu” (vastuvõtja) ruumi vahel, mis loob eelduse isikuvormide tähenduslikuks kasutuseks. Pandeemiajärgsete siltide keelekasutust võrreldakse ka pandeemiaaegsete uksestiltide keelekasutusega.

Allikas

Gorter, Durk; Cenoz, Jasone. (2024) A Panorama of Linguistic Landscape Studies, Bristol, Blue Ridge Summit: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781800417151>.

Mitmekeelsuse töötuba / Workshop on Multilinguality

Discourse of Russian-language radio broadcasts of Estonia (on the example of Radio 4)

Inna Adamson (Tallinn University, Estonia)

The focus of the message will be observations of the peculiarities of discourse in one of the series of radio broadcasts in Russian on the Radio 4 channel.

The facts of live speech, which can be observed in dialogues between a journalist and a guest of the program, will be considered. It is proposed to consider a series of programs focused on the social sphere. The author of the message has long noticed that such material can be one of those in which you can observe interesting facts of the Russian language of Estonia and serve as evidence of the activity of these facts in Russian-speaking discourse.

Usually, to form a radio broadcast, a journalist, for his part, prepares a reference material, but during a dialogue with a guest, he can receive his vector, which is a known sign of oral discourse.

Observations of live speech on the air are one way to get data on what the real face of the language is when the speaker "filters" information, but at the same time stable habits are visible when speaking: that's what everyone says, and I say so. When creating radio broadcasts, it is important to take into account the addressee factor: for whom this radio transmission is designed.

The author of the message has been observing texts in Russian in Estonia for a long time and has compiled a working version of the dictionary "Russian Language in Estonia." This topic unconditionally requires development, since life is constantly changing, which entails various features of the functioning of the language. In addition, our topic is part of the Russian language in the world, outside of Russia, which, in my opinion, can become more and more relevant for research, since the world has already undergone serious political changes.

Multilingual practices and transliteration in Russian-speaking Facebook groups across the Baltic states

Kapitolina Fedorova, Natalia Tšaikina (Tallinn University, Estonia)

Digital communication nowadays constitutes a significant part of human interaction, and participation in various online communities creates numerous opportunities for both maintaining and changing certain linguistic practices. Minority languages speakers, in particular, can connect with fellow speakers and use their mother tongue even if they have to predominantly use the majority language in their everyday life. It makes the data retrieved from their online communication a valuable source for studying linguistic changes induced by contact with other languages.

The Baltic region, characterized by its linguistic diversity and historical intricacies, serves as a unique backdrop for investigating the ways in which Russian speakers navigate linguistic

boundaries in the digital space and create new ways of employing strategies of linguistic hybridization. Considering the fact that all majority languages in the Baltic countries (Estonian, Latvian and Lithuanian) use alphabets based on Latin but with different modifications, Russian speakers in informal written communication, when not able or not willing to use Cyrillic alphabet, may apply different transliteration rules, both conventional and non-conventional.

The proposed paper presents the results of comparative analysis of the data on transliterating practices employed by Russian speakers from Estonia, Latvia and Lithuania when communicating in local Facebook groups. By analyzing transliteration choices, the paper aims not only to attest to linguistic consequences of contact between Russian and three different languages but also to identify patterns and trends that reflect the negotiation of linguistic and cultural hybridity within the digital realm. Ultimately, this research contributes to the broader understanding of language dynamics in online communities, offering insights into the ways multilingualism and transliteration practices shape the linguistic landscape of Russian-speaking Facebook groups across the Baltic States.

Language switching through participants' perspective: language attitudes and language behaviour of a Ukrainian family in Finland

Olga Gerassimenko¹, Maria Frick², Yan Kapranov³, Anna Verschik¹ (1Tallinn University, Estonia. 2University of Oulu, Finland. 3Kyiv National Linguistic University, Ukraine)

The Ukrainian language was strongly affected by Russification during Soviet times; now, the reverse language change is taking place towards the Ukrainian language as a sign of national unity and pride. Many Ukrainian families, especially families that used to speak Russian in their home environment, report a change in their linguistic behaviour after the annexation of Crimea in 2014 and the full-scale Russian war invasion in 2022. This change results from individual, bottom-up choices, and the way language attitudes show in family conversations gives us an insight into how language change is socially constructed and addressed in everyday interaction.

Our study looks into it through conversation analysis and interactional linguistics. We have focused on the family of four Ukrainian adults: two of them moved to Finland from Ukraine years ago and two have joined lately. Our data consists of the language attitude interviews conducted with family members and 14 hours of video recordings made in the family home during everyday activities.

According to the self-report interviews, every family member has a personal language style on a scale from Ukrainian through the transitional variety of Surzhyk to a regional variety of Russian. Even though three family members mostly stick to their language variety in our data, and one member switches between varieties depending on the addressees, looking more closely we can still see how more subtle individual changes are constructed and received. We pay close attention to how the choice of dialogue particles, grammatical particles, metalinguistic comments and reactions to them relates to the sequence organisation or the choice of the next speaker in a multi-party conversation.

Classification of linguistic items as Ukrainian, Surzhyk or Russian can be challenging: there are a lot of commonalities and ambiguities, and the boundaries are blurred. By focusing on

the linguistic features the conversationalists themselves pay attention to and orient to, we ground the analysis in the participants' perspective.

The Functions of Multilingual Abbreviations in Historical English, c'est discussing Latin, French, etc. in a long diachrony

Alpo Honkapohja (TÜHI, inglise keel ja kultuur, Estonia)

Abbreviating words instead of spelling them out in full is a phenomenon found throughout the history of written communication, from ancient inscriptions carved into stone to modern-day instant messages.

The paper seeks to bridge the gap between studies of earlier abbreviation practices and those present in CMC (computer-mediated communication) by using a corpus-based, long diachronic approach, data from the fifteenth to the twenty-first century, with a special focus on code-switching in abbreviations (e.g., P.S., RSVP, etc.).

Adopting a diachronic perspective and lexicological framework, it quantitatively analyses interlocking corpora in registers related to speech-like registers across fifteenth-century memoranda, letters and administrative receipts, seventeenth-century letters and depositions, late nineteenth-century letters, early twentieth-century letters and a subcorpus of WhatsApp instant messages dating from 2018–19.

Data:

Language period	time	Sub-corpus	Text type	Word count
ME (1066–1500)		Middle English Local Documents Corpus (MELD)	Fifteenth century letters	3,323
ME		Middle English Local Documents Corpus (MELD)	Fifteenth century statements, receipts	1,705
ME		Middle English Local Documents Corpus (MELD)	Fifteenth century memoranda	11,458
EModE (1500–1700)		The Corpus of Early English Correspondence (CEEC)	Seventeenth century letters	21,580
EModE		English witness depositions 1560-1760: an electronic text edition (ETED)	Seventeenth century depositions	4,291
LModE (1700–1945)		The Corpus of Early English Correspondence (CEEC)	Late nineteenth letters	14,456
LModE		Corpus of Late Modern English Prose,	Early twentieth century letters	11,427

	Project Gutenberg, Imperial War Museums Website		
21 st century English (2000–present day)	Transhistorical Corpus of Written English (TCWE)	Twenty-first century instant messages	21,228

Method:

The study uses a dataset of abbreviated spellings in each subcorpus and annotated them for both **abbreviation form** (e.g. brevigraph, contraction, clipping, superscript) and **lexeme category** (e.g. name, title, function word, expression of time). This dataset was then subjected to exploratory quantitative analyses, including descriptive statistics (specifically log likelihood tests). The quantitative analysis was supplemented by a qualitative analysis of these lexeme categories over the centuries, with a focus on specific examples.

Linguistic attitudes of Lithuanian and Chinese university students towards their mother tongue and English

Kristina Jakaitė-Bulbukienė (Vilnius University, Lithuania)

This paper is based on quantitative survey data on the linguistic attitudes of 111 Lithuanian and 124 Chinese students towards their mother tongue and English. The material was collected online in 2022 through social networks of students in Lithuania and in China. The participants were between 18 and 43 years old.

Lithuania and China are very different countries geographically, historically, politically, and culturally. However, students from both countries have very positive attitudes towards their mother tongue. Students were also asked to write the first word that came to mind about their mother tongue. A quarter (25%) of Chinese students wrote 'a long and deep history', while 'beautiful', 'common' and 'difficult' were the next most common descriptions. As many as 40% of Lithuanians describe their mother tongue as 'difficult and complicated', 25% as 'beautiful' and the next most common words are 'very old'.

However, when asked to choose the most beautiful language in the world, only 2 Chinese students chose another language, while all the others chose Chinese, the main reason being that it is their mother tongue. Lithuanian students gave different answers, with a third (33%) saying Lithuanian was the most beautiful language, while the others chose French (19%), Italian, Spanish, Latin and other languages, the main reason being that these languages sounded beautiful to them.

Both Chinese (60%) and Lithuanian (86%) students consider English to be the most useful foreign language because it is a lingua franca and offers more opportunities. It is important to note that students in neither country rate English as a beautiful language. Lithuanian students think that English is necessary for studying and working in Lithuania, but Chinese students do not, saying that Chinese is enough in China. Most of the Chinese students learn English because it is compulsory in the curriculum, they want to pass the English exam better and to get a better education, while most of the Lithuanian students learn English to get a better job, to get a better education and to have a more interesting leisure time. Chinese students study

English at university and with a private tutor (30%), while Lithuanian students study English at university and on their own (70%). There is no doubt that differences in education systems and the size of the country contribute to these differences, but it is important to note that English has a different position in these countries.

New bilingualism: results of Estonian-Ukrainian narrative skills test

Andra Kütt-Leedis, Reili Argus, Anna Verschik (Tallinna Ülikool, Estonia)

The paper discusses the results of the MAIN test administered to Ukrainian refugee teenagers students (N = 15) of Estonian-Ukrainian immersion school. The number of Ukrainian refugees to Estonia after the full-scale aggression is about 51,000. The number of Ukrainian children in Estonian pre-schools, primary schools and gymnasium is 8,463 as of February 2023 (<https://arenguseire.ee/raportid/ukraina-lapsed-eesti-hariduses/>).

Estonian-Ukrainian bilingualism is a new, emerging phenomenon, nothing is known about how Estonian is acquired by Ukrainian children and how their Estonian proficiency is developing. In order to investigate this, the standard narration skills test MAIN was administered in Estonian and Ukrainian (the stories “Baby Goats” and “Baby Birds” respectively) by two different researchers. The students of the immersion school, aged 15-16, have been studying Estonian from mid-2022, and their exposure to the language is therefore much shorter than that of other children with a home language other than Estonian residing permanently in Estonia. The paper addresses two issues in this connection: (1) the relations between the narrative in Ukrainian and Estonian and (2) problems and the impact caused by the restricted sample (i.e., only those students whose parents gave permission to the researchers): slightly higher age than usually in MAIN-test research and other extra-linguistic factors.

The working hypothesis was that larger vocabulary in Ukrainian conditions larger vocabulary in Estonian (even if proficiency in Estonian is limited). The Estonian narratives were rather short but the results confirmed the supposition that those students whose narratives in Ukrainian were complex showed better results in their Estonian narratives (more complex structure, larger vocabulary).

The narratives in Ukrainian demonstrated the limitations of the test because the children were older. For instance, instead of conclusions drawn from the story, different conclusions were drawn based on age-appropriate higher cognitive abilities and knowledge of the world (i.e., the interpretation of the dog’s behaviour: in the story, the dog wanted to punish the cat who attacked the birds but the teenagers would say that dogs and cats do not get along and this is a reflex). In the Estonian narrative, the students compensated for their gaps in Estonian lexicon with English lexicon in order to maintain normal speech flow. One may ask why not Ukrainian but the reasons are of extra-linguistic nature: the students were aware of the fact that the researcher who administered the Estonian version of the test does not speak Ukrainian.

Eesti rahvusvähemuste mitmekeelsusest

Elvira Küün (Tartu Ülikool, Eesti)

Eestis on rahvusvähemusi, kelle keelekasutustavade ja kultuurilise kohanemise kohta on tehtud suhteliselt vähe uuringuid. Üheks neist on Eestis elavad mustlased ehk *romad*, nagu see rahvusrühm ennast ise nimetab (Tali *et al.* 2007). Rahvastikuregistri 1.01.2021 andmetel elab Eestis 665 roma rahvusest isikut, kes moodustavad 0,05% Eesti rahvastikust (Eesti rahva- ja eluruumide loendus 2021; vt ka Eesti romad 2022). Võrdluseks, 2000. aasta rahvastikuloenduse (2011) andmetel elas Eestis 542, seega on selle rahvusrühma esindajate arv Eestis kasvanud. Kuigi romad elavad erinevates Eesti piirkondades, võib mustlaste asustuses täheldada sagedast kogukonna koondumist ühte asulasse või linna (Ross 2013). Seejuures ollakse koondunud just väiksematesse linnadesse, nt Tallinnas elab vaid 16,4% kõigist mustlastest (vrd Ross 2017).

Siinse teoreetilise ülevaate eesmärgiks ongi käsitleda seda Eesti rahvusrühma, mis jääb sageli üldpildis märkamatuks, täpsemalt nende emakeele (k.a murrete) ja teiste keelte oskust. Pikemas perspektiivis on eesmärgiks läbi viia romade mitmekeelsuse uuring poolstruktureeritud intervjuude kaudu.

Märksõnad: romade kogukond Eestis, keelepoliitika, romad, mitmekeelsus, vähemuskeeled, mustlaskeel (romi keel), eesti keel

Viited

Eesti rahva- ja eluruumide loendus 2011; <https://www.stat.ee/et/statistikaamet/rahvaloendus-2021/2011-aasta-rahva-ja-eluruumide-loendus> (vaadatud 02.03.2024)

Eesti rahva- ja eluruumide loendus 2021; <https://www.stat.ee/et/statistikaamet/rahvaloendus-2021> (vaadatud 02.03.2024)

Eesti romad 2022; <https://www.eestiromad.ee/eesti-romad/> (vaadatud 03.03.2024)

Tali, M., Kollom, K., Velberg, M.-L. 2007. *Naised Eesti mustlaskogukondades. Uurimuse aruanne.* Tallinn; https://www.eestiromad.ee/wp-content/uploads/2020/10/Naised_Eesti_mustlaskogukondades_uuringuraport.pdf (vaadatud 05.03.2024)

Ross, A. 2013. *Eesti romade mitmekeelsus: keeleoskus, keelekasutus ja keelekasutuse mõjutajad.* [Bakalaureusetöö] Tartu: Tartu Ülikool.

Ross, A. 2017. *Estonian Lotfitka Romani.* [Master's thesis] Tallinn: Tallinn University.

A Dynamic Network Approach to bilingual child data

Antje Quick¹, Stefan Hartmann², Nikolas Koch³, Paul Ibbotson⁴ (¹Leipzig University, Germany. ²University of Düsseldorf, Germany. ³LMU Munich, Germany. ⁴Open University, United Kingdom)

Languages allow us to construct an astronomic variety of utterances by relying on a rather limited number of words. Usage-based paradigms have shown that children's early language is remarkably restricted and constructed around lexically specific frames with productivity

gradually emerging showing an intimate relationship between linguistic knowledge and input (e.g. Tomasello 2003).

Children growing up in a multilingual environment often produce code-mixed utterances, cf. e.g. German-English utterances like *was ist dein picture* ‘What is your picture’ (Fion, 03;02.12). To systematically detect patterns in bilingual children, we need to have a reliable data-driven approach. A number of such pattern detection approaches have already been proposed in the literature, e.g. traceback (Dąbrowska & Lieven 2005, Hartmann et al. 2021). A fairly recent addition to the repertoire of exploratory data-driven methods is Ibbotson et al.’s (2019) dynamic network model (DNM), which uses simple frequency measures to detect networks of co-occurring words (and part-of-speech tags) from the data. In particular, the DNM combines two measures: word frequencies and transition probabilities, gradually building up a network of patterns of use based on distributional information. This allows for identifying what Ibbotson et al. (2019) call “communities” in the data, showing that the emerging patterns cluster together to form clear “hubs”, which in turn can be assumed to facilitate language acquisition.

As such, this paper aims to model the “building blocks” of Fion’s and Silvie’s early language, two German-English bilingual children aged 2–3 years ($n = 47,812$ and $n = 65,473$ utterances). We want to detect patterns in their language use based on transitional probabilities. Additionally, we want to relate those patterns to the child-directed speech they hear from their caregivers ($n = 228,221$ and $n = 140,387$ utterances). To do this, we followed Ibbotson et al.’s (2019) approach, breaking down the data into bigrams and identifying “hubs” in the data drawing on off-the-shelf community detection algorithms using the well-established Louvain method (Blondel et al. 2008).

In the results we can see that there are some hubs in the network (Figure 1), from where different clusters branch out – these are typical examples of what Tomasello calls pivots, items around which early language is organized. These hubs are also visible in the code-mixed data and show how the code-mixing patterns change over time.

The DNM reveals the complex relationship between children’s linguistic input, pattern usage, and code-mixed utterances.

Multilingualism in interaction: overview of a thesis in progress

Laura Talvineva (Uppsala University, Sweden)

This presentation will tell the story of the early stages of a thesis underway. Using interaction analysis, I study how participants create meaning in interaction, turn by turn (Sacks, Schegloff and Jefferson 1974; Sidnell 2010; Sidnell & Stivers 2013), when analysing constantly asking “‘Why that now?’ (why that action, why that word selection, why that hesitation, why that look, why that gesture, and so on, *now*).” (Heritage and Clayman 2010: 20). The aim is to uncover how joint understanding and sense-making are created through verbal as well as embodied means: through gaze, gestures, bodies, even the surrounding space (Broth & Keevallik 2020; Goodwin 2000; Keevallik 2013, 2018, Dingemans 2020). The research participants are multilingual families in Sweden, Estonian one of their languages spoken. Through close analysis of recorded moments of everyday life, I hope to shed light on how language in this broader sense “lives in and through the languaging of real people, in their interaction with one another.” (Linell 2009: 114) – in short, on how social worlds are woven.

*This abstract is a revised English version of my exam in popular science writing for the course *Forskningsetik och –kommunikation* (Research ethics and communication) at Uppsala university in autumn 2022.

References

- Broth, Mathias & Keevallik, Leelo (eds.) 2020. *Multimodal interaktionsanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Dingemans, Mark. 2020. Between sound and speech: liminal signs in interaction, *Research on Language and Social Interaction*, 53:1, 188-196. <https://doi.org/10.1080/08351813.2020.1712967>
- Goodwin, Charles. 2000. Action and embodiment within situated human interaction. *Journal of Pragmatics* 32: 1489-1522.
- Heritage, John & Clayman, Steven. 2010. *Talk in action: interactions, identities, and institutions*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Keevallik, Leelo. 2013. The interdependence of bodily demonstrations and clausal syntax. *Research on Language and Social Interaction*, 46 (1). 1-21.
- Keevallik, Leelo. 2018. What does embodied interaction tell us about grammar? *Research on Language and Social Interaction*, 51:1, 1-21, <https://doi.org/10.1080/08351813.2018.1413887>
- Linell, Per. 2009. *Rethinking language, mind, and world dialogically: interactional and contextual theories of human sense-making*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Sacks, Harvey, Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50, nr 4, part 1. 696-735. <https://doi.org/10.1353/lan.1974.0010>
- Sidnell, Jack. 2010. *Conversation analysis: an introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Sidnell, Jack & Stivers, Tanya (eds.) 2013. *The handbook of conversation analysis*. Chichester: Wiley-Blackwell.

Exposure across languages and Estonian competence in Estonian-Norwegian bilingual children

Adele Vaks (University of Tartu, Estonia)

According to different estimates, the Estonian diaspora includes around 200 000 people worldwide. It is a varied population, made up of different generations and spread out in different language environments. Aspects of heritage Estonian acquisition are well documented in children whose parents left Estonia in the second great emigration wave due to WWII (e.g. Oksaar, 1971; Vihman, 1982). The language environments and skills of expats in the third emigration wave (2000–current day) are relatively less researched. Although destination countries and language pairs are often the same for second and third wave emigrants, the voluntary nature of leaving, as well as greater access to Estonian media, visiting and even returning to Estonia distinguish the language situation of the new diaspora from earlier diaspora communities.

Language input is proven to be of crucial importance in any kind of language acquisition. Exposure gains an even more pronounced significance in multilingual acquisition, especially

when access to input in one language is limited in some way. Both quantity and quality matter, and the effect they have on language acquisition outcomes is closely intertwined with each other, as well as dynamically changing over the child's development (Ågren, Granfeldt and Thomas, 2014; Anderson et al., 2021).

In this talk, I am taking a closer look at the relationship between input and language competence in the case of one of the 'new diaspora' communities: Estonian-Norwegian families. The majority of the sample lives in Norway, with children acquiring Estonian as a heritage language. A smaller subsample lives in Estonia. 23 children between 5 and 7 completed a LITMUS Sentence Repetition Task and Cross-Linguistic Lexical Tasks in Estonian, used as a proxy for their morphosyntactic and lexical skills respectively. Their parents filled out Q-Bex (De Cat et al., 2022), an online questionnaire detailing the children's exposure to each language. Parental reports of frequency of activities such as reading, playing with friends and language classes, combined with the number and proficiency of speakers in each language, yield a richness score describing the diversity of exposure in each language. In addition to a descriptive overview of the children's language exposure profiles, correlation analyses are conducted to find out

1. how Estonian input quantity and richness relate to Estonian morphosyntactic and lexical competence;
2. how Norwegian input quantity and richness relate to Estonian morphosyntactic and lexical competence.

The results are discussed in light of possible meta- and crosslinguistic effects of exposure.

KaLaKe: Developing and norming a set of language tests for bilingual children

Virve Vihman, Marika Padrik, Adele Vaks (University of Tartu, Estonia)

Decades of empirical research and demographic data show that multilingualism is not only a more common language use situation than monolingualism, but also a situation which calls for the use of distinct methods and approaches tailored to it. However, child language research is still catching up to provide adequate tools for assessing and supporting bilingual children's language skills. The majority of instruments assessing children's language development are normed on monolingual populations, and assessment in both languages is often inaccessible. This places multilingual children at a higher risk of over- or underdiagnosis of language impairment.

Estonian education policy is increasingly focused on building an inclusive system where children with different language backgrounds, cognitive needs, neurotypes etc. have equal access to support. A key point is the transition to fully Estonian-medium instruction, planned to be completed by 2030. Combined with more than 8000 children recently arrived from Ukraine (Kindsiko, 2023), the number of non-native Estonian speakers learning in an Estonian-medium school might be greater than ever before. To ensure that all children receive equal opportunities and necessary support, it is thus crucial to have better tools for detecting language impairment in multilingual children.

We aim to provide such a toolkit for researchers and educators by developing language tests for bilingual children, created according to the cross-linguistic principles developed by the LITMUS network. In this talk, we introduce a set of Estonian tests for children aged 5-7, soon to be available to speech and language therapists in cooperation with the Estonian Education

and Youth Board. The set includes three tasks: the Sentence Repetition Task by Virve Vihman, Marika Padrik and Merit Hallap; Nonword Repetition Task by Merit Hallap and Marika Padrik; and Cross-Linguistic Lexical Tasks by Adele Vaks, Virve Vihman and Marika Padrik. All tests have been piloted (Padrik, Vihman and Fil, 2022; Pree, 2021, Labent, 2023). The first study piloting the tests as a set (Sirel and Tuunas, 2023) found that the set discriminates between typically developing children and children with delayed language development in both mono- and multilingual populations. In this talk, we briefly introduce the tests and the underlying principles that make comparing results across languages possible, as well as present the results of the pilot study. To conclude, we describe the ongoing nationwide norming study and give an overview of the next steps in norming the tasks and making them available to practitioners.

Discovering the language: The Kazakh case.

Aimar Ventsel (Tartu University, Estonia)

My paper will discuss the changing attitudes toward Kazakh and Russian languages in Kazakhstan among the Kazakhs people. Historically, the Russian language has been superior to the Kazakh language in Kazakhstan. In the first part of my paper I talk what it means and how such situation developed. When the Republic of Kazakhstan announced its independence in 1991, the position of the Russian language was fixed in the constitution as a language for “interethnic communication” but de facto Russian was the state language. A substantial number of Kazakhs speaks Russian as their first language. The Ukrainian-Russian war changed the situation regarding the attitudes toward the Russian language. In the second part of my talk I discuss these changes based on my fieldwork in Karaganda, where a remarkable number of Kazakhs are Russian mother tongue speakers. I show how speaking the Russian language and using Cyrillic is politized by Russian speaking Kazakhs themselves. I also describe informal initiatives with the aim to encourage Russian speaking Kazakhs to learn Kazakh and switch their language. I show how this process is related to the historic memory of the Soviet era discrimination and Stalinist atrocities.

No lekked! Machine translation gone wrong or normal bilingual speech?

Anna Verschik (Tallinn University, Estonia)

The presentation discusses a text that appeared at a site trading in car products (as of present, no more available: https://www.autokaubad24.ee/et/tooted/talvekaubad/pingi-niiskuskoguja-300g-indikaator?fbclid=IwAR33O3VEeG2Z_dDaFEexFEb_x9MQ4f-M16kgjGcSlovteZzHvSTO5zdVh7g)

The text was supposed to be in Estonian but in fact, it was bilingual in English and Estonian. Apparently, something was missing in machine translation, and the text contained stretches in both languages as well as isolated words and what can be called bilingual constructions (English preposition amidst Estonian phrase). The research question is whether the phenomena found in the text are idiosyncratic or are present in real Estonian-English bilingual speech and attested in previous studies (for instance, Kask 2021, Verschik 2019).

The answer to this question consists of several parts.

Phenomena like one-word switches, code-alternation or constructions where English prepositions appear in otherwise Estonian phrase (*saadaval in kaks mõõdud* 'available in two sizes') and Estonian noun appears in nominative have been attested in naturalistic speech and writing.

Phenomena like Estonian content word insertion and Estonian conjunctions in English matrix and are not impossible but are probably infrequent because bilingual speakers investigated so far are Estonians with Estonian L2 and the tendency is either for English insertions in Estonian matrix or code-alternation.

Some phenomena like mixed copies seem unusual: so far, mixed copies have been attested in compound nouns but the text has *as kui* 'as if', *kui* 'if' in Estonian.

Finally, two bilingual constructions appear as impossible and look like a mechanical translation from English: first, when case marking is lacking within an Estonian phrase (*toode kirjeldus* 'product description' pro *toote* (GEN) *kirjeldus*), second, when Estonian verbal stem instead of a personal form is inserted into the English phrase *will never leke* 'leak' (cf. *lekib* 'leak' 3SG).

The most important fact is that the text contains bilingual compromise forms that are "wrong" from the point of view of two monolingual grammars but appear in real usage. Cases that appear as unusual or impossible should nevertheless be tested for perception among bilingual speakers (see methods developed by Bahtina et al. 2021).

References

- Bahtina, D., Kask, H., Verschik, A. 2021. English adjectives and Estonian nouns: Looking for agreement? *Frontiers in Psychology*, <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.735232/full>
- Kask, H. 2021. *English-Estonian Code-Copying in Estonian Blogs and Vlogs*. Tallinn: Tallinn University Press.
- Verschik, A. 2019. English-Estonian Code-Copying in Blogs: Combining a Contact Linguistic and Cognitive Approach. — *Cognitive Contact Linguistics*, Berlin, 51—80

Konstruktikonide töötuba / Workshop of Constructicons

Sõnavara ja konstruktsioonid noore keeleõppija kirjalikes töödes / Vocabulary and constructions in the written works of a young language learner

Reili Argus, Tiina Rütmaa (Tallinna Ülikool, Eesti)

Esimese ja teise keele omandamise uuringutes ollakse sõnade ja grammatika olulisuse kohta keeleomandamises tihti eriarvamusel: kui strukturalistide, aga ka konstruktsioonigrammatikute arvates on olulisimad konstruktsioonid (nt Milton, Donzelli 2013: 442; Wang 2021: 59), siis leidub ka autoreid, kelle arvates olulisim on sõnavara (nt Long, Richards 2007; Juffs 2009). Samuti on neid, kelle arvates käivad sõnavara ja konstruktsioonide omandamine käsikäes: konstruktsiooni ei saa kasutada ilma vajaliku sõnavarata (nt Bates, Goodman 1997).

Eesti keelt teise keelena omandavate noorte keeleõppijate sõnavara ja konstruktsioonide omandamise andmeid senini napib (täiskasvanud keeleõppijate puhul on vaadeldud B-tasemel konstruktsioonide arengut Kitsnik 2018), A-tasemel keeleõppija kirjaliku väljendusoskuse uuringuid tehtud ei ole. Samuti ei ole valideeritud keeletasemetes esitatud sõnavara ja konstruktsioonitüüpide esinemust keeleõppija tegelikus keelekasutuses.

Ettekandes kirjeldatakse eesti keelt teise keelena omandavate 8-10aastaste laste sõnavara ja konstruktsioone kirjalike tööde (kirjeldused ja kirjad) põhjal. Uuringus osales 16 last, kellest igaühe puhul analüüsiti üht kirja ja üht kirjeldust.

Uuringus selgitatakse välja, kas sõnavara rikkus on seotud ka rikkama grammatikaga. Ühtlasi kõrvutatakse saadud tulemusi Sõnaveebi noore keeleõppija A2-taseme kirjelduses märgitud sõnavara ja grammatiliste konstruktsioonidega, st laste eeldatava keeletasemega. See võimaldab anda hinnangu mh ka sellele, kuivõrd Sõnaveebi A2-keeletaseme kirjelduses toodud ja eeldatavasti A2 tasemel laste sõnavara ja konstruktsioonid kattuvad.

Kirjalike tööde kvalitatiivsest analüüsist selgus, et õpilaste sõnavara on pigem A1-taseme piirides ja töödes leidis ainult üksikuid kõrgema taseme sõnu, kusjuures kõige sagedamini jääb A1-taseme piiresse tegusõnavara. Samas olid laste kirjalikes töödes esindatud enamik Sõnaveebi A2 tasemekirjelduses ära toodud fraasiliike ja lausekonstruktsioone. Eri konstruktsioonitüüpide hulk ja sõnavara üldine ulatus on seotud: suurema sõnavaraga töödes oli kasutatud suuremal hulgal eri konstruktsioonitüüpe.

Viited

- Bates, Elizabeth; Goodman, Judith C. 1997. On The Inseparability of Grammar and the Lexicon: Evidence From Acquisition, Aphasia and Real-Time Processing. – *Language and Cognitive Processes*, 12(5/6), 507–584.
- Juffs, Alan 2009. Second Language Acquisition of the Lexicon, *Linguistics*. – *The New Handbook of Second Language Acquisition*. W. Ritchie & T.K. Bhatia (eds). Leeds, UK. Emerald.
- Kitsnik, Mare 2018. Iga asi omal ajal: eesti keele B1- ja B2-taseme verbikonstruktsioonid keeleoskuse arengu näitajana. – Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste dissertatsioonid 43. Tallinn.

- Long, Michael H.; Richards, Jack C. 2007. Series Editors' Preface. – Modelling and Assessing Vocabulary Knowledge. Daller, H., Milton, J. and Treffers-Daller, J. Cambridge (eds), Cambridge University Press, xii-xiii.
- Milton, James, Donzelli, Giovanna 2013. The Lexicon. In Herschensohn, J. Young-Scholten (Eds.). The Cambridge handbook of second language acquisition. Cambridge University Press, 441–460.
- Wang, Xinglong 2021. Construction Grammar and Its Application to Second Language Acquisition. – Curriculum and Teaching Methodology 4, 59–65.

Towards building a preposition database for Croatian – a constructional perspective

Ivana Matas Ivanković¹, Daniela Katunar² (¹Institute for the Croatian Language, Croatia. ²Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia)

Synsemantic or function words, such as prepositions, have long been regarded as important points for studying the interaction of lexicon and grammar, syntax and semantics (e.g., Martinet 1962, Brugman 1981, Lakoff 1987, Langacker 1987, Jolly 1991, Hoffmann 2007). When it comes to dictionary entries for prepositions, lexicographers are often faced with the problem of specifying and defining their various meanings since they are dependent on context, the argument structure of the sentence and other morphosyntactic information distributed throughout the utterance. This often results in scarce lexicographic information being provided on the plethora of uses for prepositions as frequent and polysemous units in a language. Such is the case for Croatian, where meanings of prepositions are typically described either in reference grammar works, which focus on the semantics of both the preposition and the case they govern simultaneously (e.g., Pranjković 2002, Silić and Pranjković 2007, Belaj and Tanacković Faletar 2014), or in studies dealing with the polysemy of selected prepositions, most often from a cognitive linguistic perspective (Šarić 2008, Šarić 2014, Matovac 2017).

To bridge the gap between various available information on Croatian prepositions, the project *Croatian prepositions in use* (HRPA), funded by the Croatian Science Foundation, was initiated, with the main goal of building an online database of Croatian prepositions, their corpora uses and relevant syntactic and semantic features. The goal of this study is to present the first steps undertaken in building the database, focusing on the evaluation and implementation of extant online and offline resources, such as reference grammars, valency dictionaries, the Croatian dependency treebank, and their theoretical and methodological (dis)advantages in providing a comprehensive model for prepositional syntax and semantics. Recently, a Construction Grammar framework has been implemented in describing Croatian prepositions in constructions which serve as lexicalization patterns built in part by prepositional semantics, e.g., verb-preposition (Cro. *držati do* 'value, lit. hold to', *zadubiti se u* 'to delve into') and [N PP] constructions (Cro. *četkica za zube* 'toothbrush') (Raffaelli and Katunar 2018, Katunar 2021). What these studies suggest is that the notion of the *constructicon* is particularly suited for dealing with prepositional meanings, as it provides a theoretical and methodological framework for the description of their syntactic and semantic properties in a systematic way. Therefore, this study will argue for a constructional approach in modelling the database of Croatian prepositions, as well as present some challenges Croatian as a Slavic language poses for the CxG framework.

The first vision of the Estonian constructicon

Geda Paulsen^{1,2}, Heete Sahkai¹, Ene Vainik¹, Jelena Kallas¹, Kertu Saul¹, Arvi Tavast¹, Kristina Koppel¹, Katrin Tsepelina¹ (¹Eesti Keele Instituut, Estonia. ²Uppsala ülikool, Sweden)

This study envisions an Estonian constructicon – a structured inventory of constructions (e.g. Lyngfelt 2018) in the spirit of construction grammar (Fillmore et al., 1988; Goldberg 2013). This involves building a dictionary-like electronic data collection with linguistic constructions represented similarly to lexemes in a dictionary.

Building a constructicon comprises at least three levels: 1) a theoretical conception of language as a network of constructions, 2) a collection of defined constructional patterns, 3) a corpus linguistic approach to compilation of the constructional network.

A study of existing constructicons (Vainik et al, submitted) reveals that constructicographic description of constructions is typically linked to an existing lexical resource. The most complete and up-to-date lexical data collection over Estonian language is the EKI Combined Dictionary (CombiDic) with its underlying database in the dictionary writing system Ekilex (Tavast et al., 2018). CombiDic already contains a variety of syntactic patterns, grammatical categories, and semantic types (Langemets 2010; Tuulik 2022). A practical consideration in favour of integrating the constructicon into the CombiDic is the need for a more systematic representation of the grammatical information.

We discuss the possibilities and limitations of creating an Estonian constructicon and integrating it into the CombiDic. The topics we address are i.a.: 1) the type of constructions the constructicon should include, 2) the information a constructicon entry should contain, 3) the way constructional information should be related to the existing lexicographic information, 4) the way the constructicon should be organised and structured as a whole.

References

- CombiDic = The EKI Combined Dictionary. (2024). Hein, I., ..., & Voll, P. Institute of the Estonian Language. <https://sonaveeb.ee>
- Fillmore, C. J.; Kay, P.; O'Connor, M. C. 1988. Regularity and idiomacity in grammatical constructions: The case of let alone. *Language* 64: 501–538.
- Goldberg, A. E. 2013. Constructionist Approaches. T. Hoffmann, G. Trousdale, *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press, lk 15–31.
- Langemets, M. 2010. Nimisõna süstemaatiline polüseemia eesti keeles ja selle esitus keelevaras. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Lyngfelt, B. 2018. Introduction: Constructicons and constructicography. B. Lyngfelt et al., *Constructicography: Constructicon development across languages. Constructional Approaches to Language* 22. Amsterdam: John Benjamins, 1–18.
- Tavast, A., Langemets, M., Kallas, J., & Koppel, K. 2018. Unified Data Modelling for Presenting Lexical Data: The Case of EKILEX.
- Tuulik, M. 2022. Adjektiivide süstemaatiline polüseemia eesti keeles tajoadjektiivide näitel. Tartu: Tartu Ülikooli toimetised.
- Vainik, E., Paulsen, G., Kallas, J. (submitted). Sõnastikust konstruktikoniks? Taustu, eeskujud ja väljakutseid.

The case of the Estonian argument structure constructions containing infinitival arguments

Heete Sakhai¹, Kertu Saul¹, Raili Pool^{1,2}, Jelena Kallas¹, Katrin Tsepelina¹, Ene Vainik¹, Geda Paulsen¹, Arvi Tavast¹, Kristina Koppel¹ (¹Institute of the Estonian Language, Estonia. ²University of Tartu, Estonia)

In the presentation, we will explore the possibilities of creating an Estonian construction as a part of the EKI Combined Dictionary (CombiDic), focusing on Estonian argument structure constructions containing infinitival arguments. Specifically, we will concentrate on the *ma-* and *da-*infinitives, which are commonly encountered as infinitival arguments and can function as main verbs with various auxiliaries or as complements of different governing verbs. We will use these constructions as a case study to illustrate the process.

Initially, we will provide an overview of existing practices in presenting and describing infinitival constructions in specialized lexicographic resources such as CombiDic or Pool (2019), as well as in the Estonian Grammar profile (Kallas et al. 2021) and Estonian L2 grammar and reference books. These resources typically depict *ma-* and *da-*infinitives as government patterns alongside usage examples. The Grammar Profile offers descriptions of constructions across proficiency levels, with functions and usage delineated according to proficiency-specific criteria.

Next, we will outline the methodology for corpus-based identification of argument structure constructions containing infinitival arguments. Using different types of argument structure constructions outlined by Penjam (2018) as test material, e.g. oblique control construction + *da-inf* (e.g., *Arst käskis haigel lamada* 'Doctor told the patient to stay in bed') or object control construction + *ma-inf* (e.g., *Arst veenis haiget lamama* 'Doctor convinced the patient to stay in bed'), we will address key questions: 1) which resources can enable the automatic identification of statistically relevant argument structure constructions containing infinitival arguments and their CEFR proficiency level, and 2) which parsing systems are suitable for this purpose.

Finally, we will discuss how this constructional information could be integrated into CombiDic, including constituent structure, meaning, language proficiency level, and frequency information.

References

- CombiDic = The EKI Combined Dictionary. (2024). Hein, I., ..., & Voll, P. Institute of the Estonian Language. <https://sonaveeb.ee>
- Kallas, Jelena; Koppel, Kristina; Pool, Raili; Tsepelina, Katrin; Üksik, Tiiu; Alp, Pilvi; Epner, Anu 2021. Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad Eesti Keele Instituudi keeleportaalis Sõnaveeb. [Estonian as a Second Language Teacher's tools in the language portal Sõnaveeb] – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 17, 61–80.
- Penjam, Pille 2008. Eesti kirjakeele *da-* ja *ma-*infinitiiviga konstruktsioonid. [The constructions of *DA-* and *MA-*infinitives in Written Estonian.] PhD dissertation. Tartu Ülikool.
- Pool, Raili 2019. Eesti keele verbirektsioone. Neljas, oluliselt parandatud ja täiendatud trükk. Tiina Kikerpill (Toim.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

We need everything: the “ultimate lexical resource” approach to build a constructicon

Bálint Sass (HUN-REN Hungarian Research Centre for Linguistics, Hungary)

We think it is a desirable goal to attempt to include all (kinds of) linguistic elements in a lexical resource. Agreeing with Goldberg (2006) and Hilpert (2014) that all meaningful units are constructions (cxn), this ultimate resource is the inventory of cxns, i.e. the constructicon (ccn). In contrast with some other ccn initiatives, we start from a monolingual dictionary, and transform it to a ccn. This decision is consistent with the above goal. From this “ultimate lexical resource” point of view will we review some of the aspects raised by the current workshop.

1. We define a cxn as broadly as possible. We include morphemes, lexemes, MWEs with fixed slots and MWEs with open slots as well. E.g. adopting Hilpert (2014)’s view we do not consider a crucial feature of constructions that they have overt slots or not.
2. As we consider preferably all (kinds of) cxns to be included equally, we do not have to make usually hard decisions on whether particular cxns are to be included or not. Concerning size, we will have about 14000 cxns from the multiword units of our initial dictionary. This is much more than the Russian ccn (Janda et al., 2020) has that is currently the largest ccn with 2200 entries.
3. We are convinced that a cxn entry should be fully formalized, in other words fully machine-readable. This should be accompanied with a derived, easily human-readable format.
4. The representation will handle different levels of abstractness and cxns will have different kinds of relationships forming a network (Diessel, 2023). There will be one kind of unit in the database, i.e. cxns, so all relationships will be between cxns.
5. We do not try to fit cxns into a dictionary model, we do this the other way round: a ccn model is designed which can integrate all dictionary lexemes as they are cxns.
6. In our ccn, users can search using analysed search. As we want to have a ccn which can tell something about as many linguistic units as possible, we allow free text as user input and apply dependency analysis on-the-fly to reveal cxns from the text and present all found cxns to the user.

Our ccn project is an attempt to impement this radical approach and work it out in detail. We will illustrate the above with examples taken from our ccn being prepared and share some of our plans as well.

Using dictionary definitions to identify the semantic profile of an open slot in a construction

Ene Vainik, Heete Sahkai (Institute of the Estonian Language, Estonia)

The study addresses the question of how to identify and characterise the semantic profile of the class of words that can appear in an open slot of a construction. The description of the semantic profile of a constructional slot contributes to the identification of the meaning(s) and productivity of the construction, including for constructicographic purposes.

In previous studies different semantic inventories have been used to categorise the words, mainly verbs and event nouns, that appear in a construction, for example, an inventory of event types (Goldberg 1995:39); verb classes e.g. verbs of appearing, verbs of attaching and detaching, etc. (Barðdal 2008:63-68); more broadly defined event types (Levshina 2016:251); FrameNet (Fillmore et al. 2002) frames, (Sundquist 2020:361-362, Bonial 2014).

The aim of the present study is to test an additional method for describing the semantic profile of a constructional slot. In a dataset consisting of the lemmas appearing in the open slot of a construction in corpus data, we annotate each lemma with descriptors extracted from their dictionary definitions.

Based on the classification and clustering of the (sets of) descriptors, we will construct the semantic profile of the class of lemmas that are compatible with this constructional slot.

The added value of the method is that it allows to capture semantic dimensions that crosscut categories like event types, verb classes, or frames, for example, intensity, collectivity, or impulsivity. A second advantage of the method is that it can be applied to any set of words defined by a construction, not only to words denoting events or some other particular semantic type.

We will apply the method to an expressive and colloquial complex predicate construction in Estonian. Our data consists of the instances of the construction extracted from the Estonian National Corpus (ENL21). The dictionary definitions come from the Combined Dictionary of Estonian (CombiDic22).

In terms of productivity indicators (Baayen 2009), the construction is highly productive. In terms of collocation strength (Stefanowitsch & Gries 2003, Gries 2022), the vast majority of the 1386 lemmas show an equally weak association with the construction. Nevertheless, the meaning of the construction restricts the class of words that are compatible with it. We hypothesise that the aspects of the meaning of the construction that restrict the class of compatible words are not limited to event types or frames but include additional features that can emerge from the analysis of the dictionary definitions of the lemmas.

Konverentsi korraldavad:

Eesti Rakenduslingvistika Ühing ja Eesti Keele
Instituut

Konverentsi toetab:

Haridus- ja Teadusministeerium